

”Olla hän joka jotain merkitsee ”

Päähenkilön identiteetin tarkastelua Juha Itkosen romaanissa

Anna minun rakastaa enemmän

Suvi Kovanen

pro-gradu tutkielma

Jyväskylän yliopisto 2010

Taiteen ja kulttuurin tutkimuslaitos

Kirjallisuuden oppiaine

Tiedekunta – Faculty	Laitos – Department
Humanistinen Tiedekunta	Taiteen ja kulttuurin tutkimuslaitos
Tekijä – Author Suvi Kovanen	
Työn nimi – Title ” <i>Olla hän joka jotain merkitsee</i> ”. Päähenkilön identiteetin tarkastelua Juha Itkosen romaanissa <i>Anna minun rakastaa enemmän</i>	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Pro Gradu
Aika – Month and year Tammikuu 2010	Sivumäärä – Number of pages 58 s.
Tiivistelmä – Abstract <p>Pro gradussani tarkastelen Juha Itkosen romaanin <i>Anna minun rakastaa enemmän</i> päähenkilön identiteettiä ja sen rakentumista.</p> <p><i>Anna minun rakastaa enemmän</i> on vuonna 2005 ilmestynyt, Juha Itkosen toinen romaani. Se kertoo kadonneesta rock-tähdestä Summer Maplesta ja ennen kaikkea hänen läheisistään. Teos sijoittuu vahvasti postmoderniin yhteiskuntaan ja populaarimusiikin maailmaan. Teoksessa on kaksi eri-ikäistä kertojaa, joista toisen, ex-poikaystävänsä Antin, olen valinnut tutkimukseni kohteeksi. Tavoitteenani tutkimuksessa on todentaa henkilöahmon identiteetin eri puolet ja yhteiskunnallinen merkitys identiteetille. Teoksen eri teemat ja kirjailijan käyttämät henkilökuvauksen keinot toimivat avaimina tutkimukselleni.</p> <p>Tutkimukseni teoreettinen puoli koostuu lähinnä sosiologisen tiedealan teorialähteistä kuten sosiologi Zygmund Baumanin identiteettikäsitteestä sekä kulttuurintutkimuksen identiteettiteorioista, kuten Stuart Hallin identiteettitutkimuksesta.</p> <p>Kirjailija avaa päähenkilönsä minäkuvaa käyttäen epäsuoran henkilökuvauksen tekniikkaa sekä analogioiden kautta. Lukija tutustuu henkilöahmoon vähän kerrallaan, sen mukaan mitä kerrota aina paljastaa. Ensimmäisiä näkyviä identiteetin osia ovat asuinympäristö ja puoliso. Teoksesta paljastuu kuitenkin useita merkittäviä identiteetin rakennusosia: taiteilijuus, ihmissuhteet, sukupuoli, idoli ja yhteiskunta. Identiteetti on prosessitila, joka ei ole koskaan valmis.</p>	
Asiasanat – Keywords Identiteetti, Populaarikirjallisuus, Postmoderni, Henkilöahmo, Epäsuora henkilökuvaus, Yhteiskunta	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän Yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1	Johdanto	s. 5
	1.1 Identiteetin käsittely nykykirjallisuudessa	s. 6
	1.2 Miksi?	s. 7
	1.3 Juha Itkonen	s. 8
	1.4 Tutkimus aineisto	s. 11
	1.5 Tutkimuskysymykset	s. 13
2	Teoriaa identiteetistä ja henkilökuvauksesta	s. 15
	2.1 Henkilöhahmon merkitys	s. 19
	2.2 Henkilökuvaukseen kohdistunut kritiikki	s. 22
	2.3 Epäluotettava kerronta	s. 22
3	Antin identiteetin lähtökohta	s. 25
	3.1 The More Loving one	s. 25
	3.2 Identiteetti prosessina	s. 27
4	Identiteetin rakentuminen	
	4.1 Epäsuora henkilökuvauksen identiteetin kuvauksen keinona	s. 29
	4.1.1 Tehokeinona analogiat	s. 33
	4.2 Taiteilijuus identiteettinä	s. 34
	4.3 Rakkauden kautta määrittely	s. 39
	4.4 Mies-identiteetti	s. 43
	4.5 Bob Dylan	s. 46
	4.6 Yhteiskunnan vaikutus henkilön identiteettiin	s. 48

4.7.1 Kuviteltu kansallisuus	s. 49
5 Yhteiskunnallinen aspekti	
teoksessa <i>Anna minun rakastaa enemmän</i>	
5.1 päähenkilön pirstoutunut	
minäkuva sukupolvensa peilinä	s. 51
6 Päätäntö	s. 54
Lähdeluettelo	s. 56

1 Johdanto

”Minä olen Summer Maplen laulujen hän, se hulluus, nämä vihot. Minä olen Summer Maplen laulujen hän – ensin se oli vain lause, jonka kirjoitin sähkölaskun taakse. ” (Itkonen 2005, 324) .

Yllä oleva sitaatti esittää meille kysymyksen: keitä oikeastaan olemme? Voiko henkilöä, joka on toisen kirjoittaminen tekstien hän, olla olemassakaan? Näihin kysymyksiin vastauksen löytäminen on vaikeaa. Ne löytääkseen täytyy matkata tutkimaan henkilön sisintä, identiteettiä.

Mitä on identiteetti? Onko se jotakin meissä synnynnäisesti olevaa vai elämän varrella palasista rakennettavaa? Aivan kuin postmodernin ajan ihminen olisi saanut elämän tehtäväkseen selvittää, kuka kukin todellisesti on. Noin viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana on tapahtunut ajattelutapojen muutoksia, joita sanotaan postmoderneiksi. Näitä ajattelutapojen muutoksia ovat identiteettien hajoaminen pieniksi palasiksi, maailmankatsomuksien laajentuminen ja yhteiskunta, jossa korostetaan vahvaa itsetuntoa. Aika, jota elämme, tunnetaan keskuudessamme nimellä itsekeskeisyys. Modernistinen käsitys identiteetistä perustuu yksilön ainutkertaisuuteen. Arthur D.Efland (1996) toteaa lännen korostavan individualismia kulttuurisena ihanteena.

Postmoderniin aikaan liittyy vahvasti yksilöllistyminen ja yksityisyys, vaikkakin myös globalisoituminen on tuonut tullessaan yhdentymisen tavoitteita. Valtaosin yksilön harteille on asetettu mallinmuodostamisen taakka sekä vastuu epäonnistumisesta; yksilö rakentaa itsensä mallintamien avulla ja identiteetin metsästämissä yhteydessä yksilö sairastuu riippuvuuteen vahvasta itsetunnosta sekä keskinäisestä kanssakäymisestä.

1.1 Identiteetin käsittely nykykirjallisuudessa

Identiteetistä, sen etsimisestä ja kehittymisestä on muodostunut yksi nykykirjallisuuden suosituimpia teemoja. Toki identiteetti-teema on ollut näkyvissä varmasti myös koko kirjallisuushistorian ajan, mutta tuntuu siltä, että postmodernisuuden myötä aiheen käsittely on saanut uuden merkityksen nykykirjallisuudessa. Muutaman viime vuoden aikana olen lue-
nut, nuoren polven kirjailijoita, jotka käsittelevät teoksissaan teemoja, joihin myös identi-
teetti ja sen rakentuminen vahvasti kuuluu. Identiteetti voidaan nähdä kirjallisuudessa uutena
käsitteenä, mutta ilmiönä se on vanha. Jopa kirjallisuuden klassikoista voidaan löytää teemo-
ja, joilla viitataan identiteettiin, esimerkiksi Shakespearen *Hamletissa*, käydään identiteetin
teemaa läpi koston kautta ja Goethen *Nuoren Wertherin kärsimyksissä* päähenkilö kadottaa
oman minuutensa menettäytään rakkauden.

Identiteetin koostuessa useista eri puolista, myös sen tarkastelu jakaantuu taiteessa henkilö-
kohtaisen ja kansallisen identiteetin tarkasteluun. Joillakin kirjailijoilla painottuu toinen puo-
li toista enemmän, esimerkiksi Sofi Oksanen teoksissaan *Stalinin lehmät* (2003) ja *Baby
Jane* (2005) käsittelee nuoren naisen identiteettihapuilua, kun taas Miika Nousiainen on kir-
joittanut kansallisesta identiteetistä teoksissaan *Vadelmavenepakolainen* (2007) ja *Maanin-
kavaara* (2009), joissa suomalainen tuntee olevansa ruotsalainen ja suomalainen kestävyys-
juoksu on vertauskuva kansallisen identiteetin murenemiselle. Riku Korhosen teos *Hyvästi
tytöt* (2009) on ennen kaikkea sukupuolikuvaus, mutta myös kuvaus miehisestä identiteetistä
naisten maailmassa. Juha Itkonen on myös osa tätä nuoren sukupolven kirjailijakuntaa, joi-
den teoksiin identiteetti tavalla tai toisella kiinnittyy. Identiteetti on kuin punainen lanka
hänen jokaisessa teoksessaan ja pala palalta henkilöitä analysoimalla, heistä jokaisesta pal-
jastuu oman aikansa kuvia. Identiteetti on toiminut myös muilla taiteen saroilla suosittuna
teemana, kuten näytelmissä *Shokkitiloja – vaudevillepainajainen* (Koko-teatteri 2002), *Kok-
kola* (Tampereen teatteri 2004) *Mental Finland* (Belgian flaamilainen kansallisteatteri
2009), joissa liikutaan kansallisen identiteetin maailmassa ja elokuvissa *Kuutamolla* (2002)
Lapsia ja aikuisia – kuinka niitä tehdään? (2004), jotka käsittelevät henkilön identiteetin

muutosta ja *Putoavia enkeleitä* (2008), joka kertoo taiteilijan identiteetin särkymisestä. Edellä mainitut ovat vain esimerkkejä, sillä lista voisi olla vaikka kuinka pitkä, niin suosittu teema identiteetti tuntuu nykypäivänä 2000-luvulla olevan. Ihmetystä kuitenkin herättää yleisön suhtautuminen edellä mainittuihin teoksiin. Etenkin kansallisen identiteetin kuvauksiin liittyy vahva kriittinen omanarvontunto, josta ei hevillä suomalaiset luovu. Esitetään hätäantyneitä kysymyksiä; miksi tuollaista kirjoitetaan ja näytetään? Emmehän me oikeasti ole tuollaisia. Hyvä esimerkki vahvasta kriittisestä omanarvontunnosta on Kristian Smedsin *Tuntemattoman sotilaan* synnyttämä keskustelu. Kansallisteatterin pääjohtaja Marja-Liisa Nevala pohti Teatterilehdessä näytelmän aikaan saamaa keskustelua. Jo ennen näytelmän varsinaista ensi-iltaa tuli selväksi *Tuntemattoman sotilaan* pyhyys; rasistiset kommentit tulivat esiin tummaihoisen Henry Hanikan paljastuttua Rokan esittäjäksi, netissä otsikoitiin: ”Kansallisteatteri raiskaa *Tuntemattoman sotilaan*”, joka on ”pyhä instituutio”, ja pyydettiin lukijoita ”protestoimaan ja antamaan palautetta Kansallisteatteriin”. Kansallista identiteettiä ei pystytä koskaan kuvaamaan täysin yhtenäisin keinoin, jokainen kuvaus on aina yhden henkilön taiteellinen näkemys ja yksi pala identiteettiä. Jorma Anttilan väitöskirja *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen* (2007) tutkii suomalaisuuden muutosta. Anttila vertaa tutkimuksessaan nuorten näkemyksiä identiteetistä vanhempien sukupolviin; nuoret kokevat itsensä vanhempiin verrattuina suomalaisemmiksi ollessaan ulkomaalaisten kanssa, kun taas vanhemmille sukupolville lähipiirin ihmissuhteisiin viittaavat yhteydet ovat suomalaiseksi samaistumisen konteksteja. Identiteetti näyttäytyy heille olemuksellisempänä ja moraalisesti velvoittavampana. Kansallisella identiteetillä voi Anttilan mukaan olla myös itseyttä ja kulttuurista itseymmärrystä korostava identiteetti meille- aspekti. Moderni Suomi-kuva-identiteetti edustaa ulkoa annettuihin kriteereihin vastaavaa identiteettiä muille.

1.2 Miksi?

Näiden kirjojen ja muun aiheesta syntyneen taiteen inspiroimana, päätin tarttua itsekkin aiheeseen omassa pro-gradu työssäni, joka on tavallaan jatkumoa proseminaari työlleni, jossa aiheena oli epäsuora henkilökuvaus Juha Itkosen *Anna minun rakastaa enemmän* (2005) teoksessa. Proseminarityön jälkeen tunsin väsyneeni teokseen, mutta se ei jättänyt mi-

nua rauhaan. Huomasin muistelevani teoksen henkilöitä kuin menetettyjä ihmissuhteita. Ihmisluonto – ja mieli ovat kaikkine salaisuuksineen kiinnostaneet minua aina ja taide kuvaa ihmistä niin ulkoa kuin sisältä päin. Yksi syy valitsemaani teoksen tarkastelun näkökulmaan piilee kiinnostuksessani yksilöön yhteiskunnan ongelmassa. Miten itseään on vaikea määrittellä tämän kaltaisessa yhteiskunnassa, jossa muut tahot ovat jo määritelleet sinut valmiiksi?

Tutkimuksellani haluan osoittaa, että Juha Itkosen teoksesta löytyy peilikuva sukupolville, jotka ovat nyky-yhteiskunnan rakentamia ”matkustajia”. Samalla eksyn tietoisesti avaamattomalle tielle, sillä Itkosen tuotantoa ei ole vielä ehditty liiemmin tutkia, lukuun ottamatta lukuun ottamatta Matti Pietiläisen pro gradu-työtä ”Kenen kohdusta syntyy jää?” Kerronnan rakenteen ja eettisyyden limittyminen Juha Itkosen *Myöhempien aikojen pyhiä* romaanissa (Oulu 2006), joka eroaa omasta aiheestani sen pitkälti kerrontaan keskittyvän näkökulman vuoksi.

1.3 Juha Itkonen

Juha Itkosesta (s. 8.6.1975 Hämeenlinnassa) ei tullut runoilijaa, vaikka lukiossa hän runoja kirjoittikin. Hän opiskeli toimittajaksi ja valmistui valtiotieteen maisteriksi 2001 ja sai toimittajan paikan Apu-lehdestä, jossa hän ehti toimia myös toimituspäällikkönä ennen kirjailijan uraansa.

Esikoisromaani *Myöhempien aikojen pyhiä* ilmestyi 2003. Itkonen käyttää usean kertojan tekniikkaa, joka toistuu jokaisessa hänen romaanissaan. Kertojat kietoutuvat toisiinsa tavalla, joka tuo tapahtumien kulkuun erilaisia näkökulmia. Päähenkilöt Mark ja David, kaksi mormonipoikaa Yhdysvalloista, on viskaistu tuntemattomaan ja kaukaiseen maahan nimeltä Suomi. Esikoisteos oli Finlandia-palkinto-ehdokkaana 2003 sekä sai Kalevi Jäntin kirjallisuuspalkinnon.

2005 ilmestyi *Anna minun rakastaa enemmän*. Kirjailija itse on kertonut, kuinka tarina syntyi ensin hänen mielessään musiikkina. Hän halusi selvittää, voiko kielen ja kirjallisuuden keinoin saavuttaa saman tunteen, jonka hyvä kappale voi ihmiselle antaa. Teoksesta löytyykin yhtäläisyyksiä rocklevyyn, joka on täynnä lauluja rakkaudesta, hajonneista unelmista, pettymyksistä ja minuuden rakentamisesta. *Anna minun rakastaa enemmän* on myös omalta osaltaan osa populaarikulttuuria rocklevyn tavoin. Sen rockmaailmaan liittyvät tapahtumat ja aiheet ovat osa tuttuja myös pop-kulttuurin kentästä, josta löytyy muitakin esimerkkejä kuten Kauko Röyhkän *Miss Farkkusuomi* (2003) tai Nick Hornbyn *Uskollinen äänentoisto* (1996). Röyhkän ja Itkosen romaaneissa on tuttua tyttötähteyttä ja kateellisia poikaystäviä. Hornbyn romaanin päähenkilö Rob muistuttaa musiikillisen intohimonsa vuoksi *Annan minun rakastaa enemmän* Anttia. Kumpikin elää levykokoelmansa keskellä ja nainen, joka ei ymmärrä päähenkilön musiikkimakua, ei vain yksinkertaisesti tunnu sopivan samaan huoneeseen.

Vuonna 2007 ilmestyi Itkosen kolmas romaani *Kohti*, joka pääsi myös Finlandiaehdokkaaksi. *Kohti*-romaanin menestys jälleen niin lukijamarkkinoilla kuin kriitikoiden parissa. Hän sovitti ohjaaja Pekka Milonoffin kanssa näytelmän romaanin pohjalta, jota esitettiin Kom-teatterissa. *Kohti* on kirja kolmesta ihmisestä, kolmesta saman perheen jäsenestä; Tapani isä, Jussi poika ja Julia tytär, joilla selvästi on jäänyt jokin asia käsittelemättä ja jota selvittelään Thaimaassa. Kaikilla heillä on hiukan erilainen maailmakatsomus. Tytär haluaa pelastaa maailman, Jussi haluaa tehdä rahaa ja isä on ministeri. Kriitikot ovat sanoneet *Kohti* – romaanin olevan kirjailijan kolmesta romaanista tähän mennessä kaikkein kantaaottavin, sen teemat ovat suuria: globalisaatio, maailmantalous, työ, vanhemmuus ja auttamisen merkitys.

Itkoselta ilmestyi myös keväällä 2008 novellikokoelma *Huolimattomia unelmia*. Näiden lisäksi hän on ehtinyt kirjoittaa lastenkirjan *Topsi ja tohtori Koirasson* (2007) yhdessä kuvittajavaimonsa Maijan kanssa sekä lukuisia kolumneja eri lehtiin sekä artikkeleita entiselle työnantajalleen Apu-lehteen. Esimerkiksi vuoden 2008 syksyllä Itkonen kiersi Yhdysvaltoja

ja presidentinvaalien kynnyksellä *Apu*-lehdessä ilmestyi kaksiosainen reportaasi. Kyseisestä artikkelin teemasta löytyi myös yhteneväisyyksiä Itkosen teosten teemoihin.

Itkosen teoksissa henkilöiden identiteetit rakentuvat eri päämääriä kohti. Erittäin voimakas piirre on myös irrallisuus, joka tulee esiin esimerkiksi perheen etsimisellä. Perhe on usein hajallaan, ja yksittäiset perheenjäsenet etsivät toisiaan tai perhettä jostakin muualta, muiden ihmisten luota. *Anna minun rakastaa enemmän* biologisista perheistä eksyneet muodostavat uuden perheen bändin jäsenien kesken.

Näihin teemoihin ja aiheisiin nähden, *Anna Minun rakastaa enemmän* ja *Kohti* ovat selkeästi kehitysromaneja, mutta samalla myös tähteys ja perheromaneja. Päähenkilöt etsivät identiteettiään ja paikkaansa elämässä sekä yrittävät edes joillakin keinoin sopeutua yhteiskuntaan. He eivät omaksu valmiiksi mallinnettua elämänmuotoa. Kehitysromaanit usein kuvaavat juuri näiden teoksien kaltaisia kapinoivia ja vapautta vaativia oman elämänsä etsijöitä. Usein kehitysromaanien päähenkilöt ovat miehiä, kuten useammassa edellä mainituista esimerkkiromaneista. Liekö vanhaa perintöä ajalta, jolloin kehitysromaneita kirjoitettiin ensimmäistä kertaa.

Sukupuolviromaaniksi *Anna minun rakastaa enemmän* voisi perustella sen ajallisuuden vuoksi. Helena Sederholm on teoksessaan *Tämäkö taidetta* (2008, 28–29.) pohdiskellut postmodernin taiteen tapaa vangita ohimenevä hetki: ”Usein postmodernin yhteydessä mainitaan, että on tapahtunut ajan tilallistuminen. Se tarkoittaa, että esimerkiksi valokuvaamalla dokumentoimme tai tallennamme tapahtumia - yritämme vangita ohimenevän---jokainen luo oman kertomuksensa eikä ole mitään yhtä suurta tarinaa, johon kaikki uskoisivat.” Tällaista kikkailua löytyy myös tarkasteltavasta romaanista esimerkiksi New York-kuvauksessa, jota lukiessaan lukija aivan kuin katselisi jonkun ottamaa valokuvaa matkaltaan. Muita perusteita sukupuolviromaanille on kirjailijan tapa hyödyntää oman sukupolvensa tiettyjä elementtejä; varmasti jokaiselle vähänkään saman ikäiselle kirjassa vilisee tuttuja hahmoja ja asioita. Teoksessa esiintyvät 1990- ja 2000 luvun henkilöt ja tapahtumat tuottavat teoksessa osaltaan koostetta tuosta ajasta.

Anna minun rakastaa enemmän-teoksesta voisi käyttää myös nimitystä popromaani. Eräässä lehtiartikkelissa Itkonen on paljastanut tarkoituksella luoneensa Summer Maplesta mahdollisimman aidon tuntuisen tähden, ottanut häneen vaikutteita muun muassa amerikkalaisesta folk/poplaulajasta Jenny Lewisistä, jonka levyjä Itkonen on kertonut kuunnelleensa hahmoa luodessaan. Kun sitten aikoinaan lehtijutun luettuani katselin Jenny Lewisin kuvaa tarkemmin, huomasin hänessä samankaltaisuutta Summeriin. Olin kuvitellut hänet samannäköiseksi ja musiikki, jota Lewis teki, olisi voinut olla yhtä hyvin Summer Maplen levyllä. Aikamme ja popmaailmaan kuuluu vahvasti media; Itkonen peilaa kirjassa lukujen johdantoina olevilla lehtiartikkeleilla, jotka on kirjoitettu Summerista naistenlehti tyyliin. Aikamme media haluaa paljastaa tähdestä aina jotakin uutta, yllättävää, ja niin tekevät myös nämä artikkelit.

Lähipiiristä tihkuneiden tietojen mukaan Summer Maple on jo jonkin aikaa kärsinyt voimakkaista mielialanvaihteluista. Niiden syynä saattaa olla pitkään jatkunut ylirasitus, jonka oireita on voinut aistia myös muutamista julkisista esiintymistä. (Itkonen 2005, 17).

Aikalaisuuteen kuuluu myös sukupolven kyllästyminen vanhempiensa elämään ja heidän sukupolvensa merkkeihin. Teoksessa sekä Antti että Suvi ovat molemmat kyllästyneet siihen keskiluokkaiseen elämäntapaan, jossa heidän vanhempansa elävät. He ovat sukupolvea, joka halveksii Aalto-maljakoita, Turkin tuliaismattoja, vesisänkyjä ja virkamiesmäisiä työpaikkoja. Rock-sukupolven lapsina he kuitenkin ottavat omakseen vanhempiensa levyt. Musiikilla näyttää olevan keino yhdistää sukupolvia.

1.4 Tutkimus aineisto

Anna minun rakastaa enemmän. Lause, on pyynnön kaltainen, pikemminkin anomus kuin käsky. Lause, jonka esittää henkilö, joka kokee saaneensa rakastaa liian vähän. Teoksen nimi ei paljasta ketä tai mitä *minun* pitäisi saada rakastaa enemmän, mutta koko romaanin luettua nimi ihmiseen, jota ei voi tuntea muuten kuin rakastamalla enemmän.

Anna minun rakastaa enemmän kertoo Suvi Vaahterasta, josta tulee Suomen kaikkien aikojen menestynein rockmuusikko, ville valoja ja kumppaneita suurempi kansainvälinen tähti Summer Maple, joka kiertää maailman esiintymislavoja, asuu New Yorkissa Manhattanilla ja katoaa yllättäen hyväntekeväisyys matkallaan Afrikassa. Suvin tarinaa valaistaan hänen äitinsä ja entisen poikaystävä-bändikaverinsa vuorottelevilla kertojan äänillä sekä Summerin elämää paljastavilla graafisesti aidon näköisiksi taitetuilla lehtijutuilla. Kahden sukupolven notkea vierekkäin ja vastakkainasettelu luo paitsi ajankuvaa myös romaanin läpi kantavan psykologisen jännitteen. Niin entinen poikaystävä Antti Salokoski kuin Suvin äiti Leena varttuvat Suvin kehityksessä mukana, rinnalla ja varjossa. Teoksessaan Itkonen pureutuu niihin tunteisiin, miltä tuntuu, kun tyttöystävästä ja ainoasta lapsesta kasvaa maailmanluokan tähti, kun tutusta ihmisestä nousee esiin uusia ulottuvuuksia. Vai voiko kaikki tuo tähteyden ympäröimä ihminen ollakin vain pelkkää lumetta? Itkosella on teoksissaan tapana luoda moniulotteisia henkilöitä, tihentynyttä kaipausta, pyrkimyksiä ja odotuksia, jotka sekoittuvat ristiriitaisuuksilla. Romaanissa *Anna minun rakastaa enemmän* problematisoidaan silti ennen kaikkea nuoruudenhaaveet. Joku toteuttaa sinun päiväunesi ja vie ne korkeimpaan potenssiin asti: Summer Maplea viedään Yhdysvaltoihin ja poikaystävä jää Suomeen aikavyöhykkeitä laskemaan:

Minun päiväni oli hänen yönsä, hänen iltansa minun aamuni. (Itkonen 2005, 148).

Anna minun rakastaa enemmän muistuttaa rakenteeltaankin musiikkiesitystä, sen kanteen painetussa kuvassa viitataan vinylilevyn nopeuksiin, rakenne kulkee introsta encoreen. Intro-luku on kuin hiljainen pianosävellys, väliluvut hurjia särinäkitaroiden revittelyä ja lopun encore-luku päättää tarinan vahvaäänisen naisen lauluun. Antti luettelee vanhoja klassikkokappaleita ja viljelee pitkin kirjaa nimiä ja lyriikan pätkiä, osa niistä on tärkeitä henkilöiden kannalta, osa vain rekvisiittaa. Lauseiden lyyrisyys, tekee mielestäni teoksesta myös hyvin laulullisen, joskus se muistuttaa paikoin lyriikkaa, kuten alla olevassa esimerkissä, jossa kertojista toinen, Leena, vertaa pientä lastaan perhoseen:

Sillä on siivet, sarvet, mitään siltä ei puutu. Se on kokonainen ja ehjä ja virkeämpi kuin sisällä, tuntee saman kesän kuin mekin. (Itkonen 2005, 13).

Henkilön identiteetin kuvauksen lisäksi, teoksella on erittäin voimakas yhteiskunnallinen ote. Suomalainen yhteiskunta esitetään ensin voimakkaan nousuhuumaisena, joka vajoaa laman syömäreihin yhtä lujaa kuin jätetty poikaystävä. Raai'an massakulttuurin kuvauksella on selvästikin tapa esittää lukijalle nykykulttuurimme vallitseva tila, joka osaltaan myös avaa henkilön identiteettiä. Lyhyessä ajassa arvot vaihtuvat päinvastaisiksi ja totuuskin lakkaa olemasta absoluutti.

Teoksen tärkeimmät teemat; kuka olen ja kuka rakkautesse kohde todella on, tulevat parhaiten esiin kahdella, toisistaan ulkopuolisilla, kertojilla, jotka muistelevat julkisuuden henkilöä Summer Maplea sekä yksityishenkilöä Suvi Vaahteraa. Ainoastaan läheiset tuntevat todellisen ihmisen. Vai tuntevatko sittenkään? Medialla on suuri merkitys ”minäkuvan” hämärtymiseen, ja tuohon lankaan molemmat kertojat. Kumpikin uskoo tuntevansa sen oikean Suvin median luoman tähtihahmon takaa, mutta populaarikulttuurien myyttisten tähtien malliin, jopa tähdeltä itseltään voi todellinen minä kadota. Voiko silloin kukaan muukaan tuntea todellista ihmistä? Median luomasta tähtimyytistä hyviä esimerkkejä teoksessa ovat aitoja lehtijuttuja kopioivat tekstit, jotka kertovat hyvin median tavasta luoda haluamansa kuvan haastateltavasta. Silti ne saavat myös lukijan hämmennyksen valtaan, kun lukija ei tiedä onko niissä mikään todellista.

1.5 Tutkimuskysymykset

Pro-graduni aihe, teoksen päähenkilön identiteetin tarkastelu, pohjautuu pääosin identiteetti teorioiden soveltamiseen sekä identiteetti-käsitteen pohdintaan kirjallisuudessa. Teorialähteeni ovat pitkälti sosiologitieteen puolelta, sillä kulttuurintutkimuksessa identiteettiteoriaa ei juuri esiinny mutta sovellan lähteitä oman aiheeni mukaan. Hyödynnän esimerkiksi sosiologi Zygmunt Baumanin identiteetti käsitteitä. Tarkasteltavassa teoksessa on useita henkilöitä, kertojana toimii kaksi henkilöä, mutta analysointini kohteeksi olen valinnut ainoastaan toisen näistä henkilöistä, Antin. Mutta miksi valitsin nimenomaan hänet? Antti on minäker-

toja, joka itse kertoo omasta itsestään suoraan. Teoksessa kertojat ovat myös samalla päähenkilöitä ja heidän kauttaan tarkastellaan Suvia, joten tämän näkökulman kautta Suvi ei ole päähenkilö. Yhtä hyvin olisin voinut ottaa analysoinnin kohteeksi molemmat päähenkilöt, mutta yhden hypoteesini mukaan *Anna minun rakastaa enemmän* on erityisesti sukupolvi-kuvaus, jonka peilikuva Antti hahmona nimenomaan on. Myös Antissa näkyy Itkosen kuvaamaan sukupolven identiteetin pirstoutuneisuus sekä hänen identiteettinsä muotoutuu selvemmin muiden henkilöiden kautta, ja tämä kysymys on yksi tärkeimmistä teemoista tutkimuksessani. Leenan identiteettiin vaikuttaa toki hänen perheensä, puolisonsa Risto ja tytär Suvi, mutta hänestä lukija saa seestyneemmän, itsensä löytäneen, kuvan. En aio unohtaa silti Leena myöhemmässä analyysissä, sillä hän toimii kuitenkin kertojavastakohtana Antille.

Tarkoitukseni on tarkastella aluksi päähenkilön, Antin, identiteetin lähtökohtia, jonka jälkeen analysoin kirjailijan eri tapoja tuoda henkilön identiteettiä esille. Ensin analysoin Itkosen tapaa käyttää epäsuoraa henkilökuvausta ja analogista kuvausta identiteetin rakentamisen keinoina, sen jälkeen pohdin tarkemmin henkilön taiteilijuuden, ihmissuhteiden, sukupuolen, yhteiskunnan, idolin ja huijaamisen vaikutusta identiteettiin. Identiteetti on terminä mutta sen tarkastelua löytyy myös jonkin verran kirjallisuudentutkimuksen puolelta. Erityisesti Stuart Hall ja Bauman ovat tutkineet identiteetin käsitettä yhteiskuntatieteiden puolella. Kirjallisuudentutkimuksessa identiteetti-käsite liitetään useimmiten subjektin käsitteeseen ja henkilöahmotutkimukseen.

Pohdin identiteetti-käsityksen asemaa yhteiskunnassa ja sen näkymistä tässä teoksessa, kuten pirstoutunut minäkuva ja voiko yksittäisen ihmisen identiteetti kuvata myös koko yhteiskunnan tilaa. Teoksen päähenkilö peilautuu epäsuoralla tavalla toisen henkilön kautta, ja tämän olen halunnut ottaa yhdeksi suurimmaksi aiheeksi pro-gradu työssäni. Aion Antin identiteetin ja sen rakentumisen tarkastelulla todentaa hypoteesini teoksen merkityksen sukupolvikuvauksena.

2 Teoriaa identiteetistä ja henkilökuvauksesta.

Identiteettiä voidaan tarkastella niin sosiologian kuin myös taiteen teorian kautta. Nämä edellä mainitut teoriat esiintyvät myös tutkimuksessani.

Yksi tunnetuimpia eurooppalaisia identiteetin tutkijoita on sosiologi Zygmunt Bauman, joka on määritellyt *Notkea moderni* teoksessaan määritellyt identiteetin luomukseksi, jonka haluamme muotoilla elämän hauraista aineksista (2008, 102). Bauman on myös määritellyt identiteetin olevan ”nimitys yritykselle paeta epävarmuutta”. Postmodernissa maailmassa välttään sitoutumista ja poimitaan minän aineksia samaan tapaan kuin turisti vaikutelmia; kysymys kuuluu, kuinka välttyä kiinnittymästä mihinkään ja pitää kaikki mahdollisuudet avoina. Nykyihmisellä on neljä rinnakkaista elämän strategiaa: kuljeskelijan, kulkurin, turistin ja pelurin (Bauman Zygmunt 1994, 323–333) .

Toinen identiteettiä laajalti analysoinut tutkija on sosiologi Stuart Hall, joka on pääteoksessaan *Identiteetti* (1999, 21–23 .) erottanut kolme eri käsitystä identiteetistä:

- a. *Valistuksen subjekti: tämä perustuu käsitykseen ihmisistä keskuksen omaavina, täysin yhteinäisinä yksilöinä, jotka on varustettu järjellä, tietoisuudella ja toimintakykyisyydellä ja joiden keskus koostuu sisäisestä ytimeistä. Tässä kiteytetään karteesiolainen rationaalisen ihmisen essentiaalinen malli.*
- b. *Sosiologinen subjekti: subjektin sisäinen ydin ei ollut autonominen ja itseään kannatteleva vaan muodostui suhteessa "merkityksellisiin toisiin". Tässä identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa ja interaktiossa. Tässä mallissa subjektilla on yhä ydin, "tosi minä", mutta se ei ole annettu vaan muodostuu interaktiossa. Tässä voidaan nähdä kaikuja Aristoteleelta ja Hegeliltä.*
- c. *Postmoderni subjekti: subjektilla ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. Identiteetistä tulee "liikkuva juhla". Subjekti ottaa eri identiteettejä eri aikoina, eivätkä nämä identiteetit ryhmitä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi minkään eheän "minän" ympärille. Sisällämme on ristiriitaisia, eri suuntiin tempoilevia identiteettejä.*

Hall puhuu subjektin *hajakeskittämisestä*. Identiteetti on jotain, mikä muotoutuu aikaa myöten tiedostamattomista prosesseista. Subjektin yhtenäisyys on kuviteltua, aina epätäydellistä ja aina jonkinlaisessa prosessitilassa. Sen takia Hall ehdottaakin, että identiteetin sijasta käytettäisiin käsitettä *identifikaatio*. Subjekti ottaa eri identiteettejä eri aikoina, eivätkä nämä identiteetit ryhmyty kokonaisuudeksi minkään eheän ”minän” ympärille. Jos tunnemme, että meillä on yhtenäinen identiteetti syntymästä kuolemaan, tämä tunne voi ainoastaan johtua siitä, että olemme rakentaneet lohduttavan tarinan tai ”minäkertomuksen” itsestämme. Identiteetti tai subjektin kokonaisuus on aina saavuttamatonta, aina pakeneva, aina halun läpäisevä.

Jälkmodernismin myötä kirjallisuus ja jälkistrukturalistinen kulttuuri- ja kirjallisuuden tutkimus ovat kyseenalaistaneet ehjän identiteetin ja subjektin korostaen minuuden konstruktioluonnetta. Ihmistä ei pidetä niinkään omana äänenään, suljettuna totaliteettina, vaan ympäröivästä kulttuurista peräisin olevien vieraiden äänien risteyspaikkana, jossa minuus on jatkuva tulemisen tila.

Kulttuurin ja kirjallisuuden tutkimuksessa identiteetin käsitystä on hyödynnetty subjektin rakennetta tutkiessa, samoin henkilökuvauksen teorioissa. Kulttuurintutkimuksen vallitseva näkemys identiteetistä ei katso ihmisellä olevan muuttumatonta ydintä, essentialistisesti nähtyä identiteettiä. Sitä vastoin identiteetti nähdään prosessina. Identiteetti rakentuu eron kautta, ja siitä, että identiteetti on kerrontaa. Sitä ei ole löydetty vaan tuotettu. Kerronta ei myöskään tule koskaan valmiiksi vaan se jatkuu.

Johanna Lahikaisen artikkelissa ” *Miten ihmeessä sinä nappasit hänet - epävarma subjekti ja morsiammuuden kertomus* (2000, 110.) todetaan, kuinka kirjallisessa teoksessa fiktiiviselle henkilölle annetaan subjektiasema, joka voi olla mahdollisuus sanoa minä. Tämä subjektiasema rakentuu suhteessa fiktion sisäiseen maailmaan ja sen ajatuksiin kyseisestä henkilöahmosta sekä yleisemmin subjektiudesta. Lukuprosessissa henkilön subjektiuus ja mahdolliset erilaiset identiteetit kohtaavat myös lukijoiden maailman.

Identiteetti voi olla kahtiajakautunutta myös sen mukaan, onko se oma vai omaksuttu identiteetti. Omaksuttu identiteetti katsotaan olevan ihmiselle taakka, jonka varassa elävät ovat hyvin auktoriteettiuskoisia eli tekevät kyseenalaistamatta, mitä käsketään. Konstruktioon vaikuttavat esimerkiksi aistein havaitut seikat, aikaisempi tieto, ympäröivä kulttuuri sekä fyysiset, sosiaaliset ja emotionaaliset tekijät. Sosiologisessa tieteessä identiteetin ajatellaan olevan vahva ja kypsä silloin, kun ihminen tuntee pystyvänsä toteuttamaan itseään ja elää sopusoinnussa itsensä, valintojensa ja arvojensa kanssa kaikilla elämän osa-alueilla. Sosiaalinen konstruktio, jona voidaan hahmottaa esimerkiksi kansallinen identiteetti tai sukupuoli-identiteetti, on nimensä mukaisesti useamman ihmisen yhteistyön tulos. Moderni identiteetti muuntuu koko ajan historian, kulttuurin ja vallan jatkuvan vuorovaikutuksen alaisena. Modernisoitumisen institutionaalisia tendenssejä olivat teollistuminen, talouden ja politiikan sfäärien eriytyminen, markkinamääräytynyt talous, oikeusvaltio, byrokraattinen valtiokoneisto sekä kommunikaatioympäristöjen rakennemuutos (Heiskala 1993, 43–44) . Pertti Karkama väittää, että ennen modernisaatiota, identiteetin ajateltiin odottavan valmiina ihmisten kasvua. Jos yksilö sattuisi hairautumaan aidon identiteetin ulkopuolelle, ”todellisen minuuden” saattoi löytää aina uudelleen (Karkama 1994, 15). Aidon identiteetin nähtiin ennen olevan jotakin pysyvää ja jokaisen omistettavissa.

Sosiologinen näkökulma ottaa identiteetin käsittelyssä huomioon myös roolit. Muun muassa Pertti Raution ja Mikko Saastamoisen toimittamassa teoksessa *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma* (2006) tuodaan esiin roolien merkitys. Roolit, joita yksilö suorittaa muokkaavat osaltaan identiteettiä. Joihinkin rooleihin voi kuulua yleisesti hyväksytyjä piirteitä, jotka yksilö sisäistää osaksi identiteettiään. Roolien kautta identiteettiin kiinnittyvät ominaisuudet eivät ole kuitenkaan yksilön persoonallisuutta määrääviä, vaan ne voidaan nähdä identiteetin erillisinä puolina.

Postpositivistisen realismin mukaan identiteetti ei ole täysin sattumanvarainen asia, joka vain valitaan kaupan hyllyltä. Se on teoria sosiaalisesta todellisuudesta ja ihmisen paikasta siinä. Identiteetin valinta ei siis synny tyhjältä pöydältä. Se kuvastaa sitä sosiaalista tilannetta, missä ihminen elää. Sen sisältöä voidaan pitää kognitiivisena ja teoreettisena kuvauksena. Identiteetti on näin samanaikaisesti konstruoitu ja todellinen (Kuusela 2006, 41.)

Identiteetti on yhä uudistuvaa kehittymistä, sillä erilaiset ympäristöt muokkaavat käsitystämme itsestämme ja paikastamme yhteisössä. Moderniin yhteiskuntaan kuuluu kulttuurin luomat mallit ihmisyydelle, joita luovat mainokset, elokuvat, kirjallisuus ja koko kulttuuri. (Grossberg & Puoskari 1995.) Identiteettiä ylläpidetään myyttien ja opittujen mallien avulla. Sen muodostumiseen kuuluu kovia faktoja kuten sosiaaliluokka ja sukupuoli mutta myös ystäväyden ja ihmisyyden tapaisia ominaisuuksia.

Identiteetin muokkautuminen voi tapahtua myös erilaisten yksilön suorittamien irrallisten roolisuoritusten kautta. Esimerkiksi miehen rooliin voi kuulua yleisesti hyväksytyjä piirteitä, jotka yksilö sisäistää osaksi identiteettiään. Kuitenkaan roolien kautta identiteettiin kiinnittyvien ominaisuuksien ei tarvitse olla yksilön persoonallisuutta määrääviä, vaan ne voidaan nähdä erillisinä identiteetin puolina. Leena Krohn onkin filosofisesti määritellyt ”Minä olen muistin lanka, johon tahtomme kiinnittyy”, joka mielestäni hyvin kiteyttää identiteetin ajatuksen.

Myöhemmissä, analyysiluvuissa, tarkastelen identiteetin käsitettä kirjallisuudessa tarkemmin niin subjektin eli henkilökohtaisen identiteetin määrittelyn kautta kuin myös yhteiskunnallisen, niin sanotun kansallisen identiteettikäsitteen kautta. Benedict Andersonin teos *Imagined Communities* (1983/1991) on yksi kulttuurintutkimuksen lainatuimpia teoksia, kun puhutaan kansallisuudesta ja kansakunnasta. Andersonin perusajatus kansakunnasta kuvitteellisena poliittisena yhteisönä on ollut ohittamaton useimmissa viime vuosien kansallisuutta koskevilla keskusteluissa. Kirjallisuuteen kansakunnan kuvittelu voidaan liittää narraation kautta, sillä se voidaan nähdä kerrontana. Voiko nämä kaksi erilaista identiteettiä yhdistää, vai ovatko ne automaattisesti toisiinsa kiinnittyneitä? Huomiota saavat myös niin termit ”oma identiteetti” ja ”omaksuttu identiteetti” henkilö-analyysin kohdalla kuin myös teoriaosuudessa.

2.1 Henkilöhahmon merkitys

Henkilöhahmojen arvostus kirjallisessa traditiossa ja sen myötä kirjallisuuden tutkimuksessa on vaihdellut aina 1700-luvulta alkaen, jolloin sanotaan modernin romaanin syntyneen. Tällöin alkoi syntyä suuria yksilötarinoita, joita toki länsimaisessa kirjallisuudessa on tunnettu aiemminkin. Realismin myötä 1800-luvun jälkipuoliskolta lähtien, henkilöhahmon rakenteisiin ja kuvaukseen on keskitytty laajemmalti.

Henkilöhahmoksi sanotaan proosatekstissä toimivaa ihmistä. Häntä voidaan kuvata ulkoapäin käyttäytymistä esitellen; ilmeillään, eleillään ja toiminnallaan ihminen ilmentää luonnettaan, tunteitaan ja ajatuksiaan. Sama henkilöhahmo voi toimia myös kertojana, kuten tässä Itkosen teoksessa.

Ewen jakaa henkilöhahmot eräänlaiselle jatkumolle (1980, 33–44.) , joka on uusi tapa luokitella henkilöhahmoja. Kolme eri jatkumoa ovat kompleksisuus, kehittyvyys ja sisäisen elämän kuvaus. Kompleksisuusjatkumon toiseen päähän Ewen sijoittaa henkilöhahmot, jotka rakentuvat yhden piirteen tai yhden hallitsevan ja muutaman toissijaisen piirteen varaan. Näitä voivat olla allegoriset henkilöhahmot, karikatyyrit ja tyypit, jotka ovat usein hyvin selkeitä. Hyvän henkilöhahmon merkki on saada lukija löytämään myös avaimia selvittämään jopa tyyppihahmon sisäinen elämä, joka ei usein päällisin puolin henkilökuvauksessa näy. On aivan eri asia puhua henkilöhahmon ” sisäisestä elämästä ” kuin tarkastella henkilöhahmoja aktanteina tai viitata Summer Mapleen pronomiinilla se. Sisäinen elämä on oikeastaan identiteetti käsitteen pääperusta, jolle rakentaa kaikki tarkemmat huomiot. Mikäli henkilöhahmon kuvaus keskittyisi pelkästään ulkoisiin seikkoihin, jäisi henkilön identiteetti hämärän peittoon.

Myöhemmässä analyysissäni on tarkoitus tutkia, kuinka kirjailija rakentaa henkilön identiteettiä epäsuoran henkilökuvauksen keinoin. Mervi Kantokorven, Pirjo Lyytikäisen ja Auli Viikarin teoksessa *Runousopin perusteet* (1990, 136) kuvaillaan epäsuoraa henkilökuvausta seuraavasti:

ila mahdollisilla kuviteltavissa olevilla tavoilla. Tehdessään mitä tahansa eri asioita, ajatellessaan, nukkuessaan fiktiiviset henkilöt ilmaisevat jotakin yksilöllisyydestään. Se on epäsuoraa henkilökuvausta, kerrontaa, jonka perusteella me päättelemme jotakin kuvauksen kohteesta. Toiminnan ilmaiseman epäsuoran henkilökuvauksen kannalta on olennaista, kuvataanko jotakin sellaista, joka tapahtuu vain kerran vai usein tarinassa toistuvaa, tavanmukaista toimintaan.

Shlomith Rimmon-Kenanin (1991,77.) mukaan henkilöhahmon kuvauksen voi selkeästi jakaa kahteen perustyyppiin: suoraan määrittelyyn ja epäsuoraan esittämiseen. Suoran määrittelyn esittää yleensä arvovaltainen ääni, lähinnä kertoja. Toisaalta jos määrittelijänä on toinen henkilö, ei arviota voida pitää yhtä luotettavana, ja henkilö luonnehtii tällöin melkein yhtä paljon itseään kuin toista henkilöä. Epäsuorasti esitettäessä henkilön luonteenpiirrettä ei mainita, vaan se havainnollistetaan muulla tavoin. Näitä tapoja ovat henkilöhahmon toiminta, puhe, ulkoinen olemus ja ympäristö. Toimintaan kuuluvat tavanomaiset teot, jotka kertovat henkilön muuttumattomuudesta mutta myös ainutlaatuiset teot, jotka usein merkitsevät käännekohtaa ja paljastavat ratkaisuja (Rimmon-Kenan 1990, 80).

Tiina Käkälä-Puumala kirjoittaa *Persoona, funktio, teksti- henkilöhahmojen tutkimuksesta* artikkelissaan(2003, 241–271.): henkilöhahmo ei ole ihminen vaan ihmisen kuva, kaltainen, ihmistä esittävä eli representoiva hahmo. Niinpä epäsuora henkilökuvaus on kollaasi erilaisista palasista, jotka paljastavat koottuna kokonaan sen kuvan ihmisestä, jota kertoja tai henkilöhahmo ei itse suoraan paljasta. Epäsuoran henkilökuvauksen kautta päästään helposti käsiksi henkilön minuuteen ja identiteettiin.

Rimmon-Kenan esiin nostamat kriteerit - kompleksisuus, kehittyminen, tietoisuuden kuvauksen aste muodostavat kumpikin omissa ääripäissään kuvan eräänlaisesta ihannehenkilöstä. Tällainen henkilöhahmo on moniulotteinen, jopa ristiriitaisuuteen saakka ja siksi vaatii tarkempaa lukemista määriteltäväksi. Ihanteellisen henkilöhahmon voidaan sanoa olevan monimutkainen yhdistelmä eri luonteenpiirteitä ja fyysisiä ominaisuuksia, jotka löydetään lukemalla epäsuoraa henkilökuvausta.

Fokkeman teos *Postmodern Characters* (1991) esittelee henkilöhahmojen koodimallin, jonka mukaan henkilöhahmo koostuu denotatiivisista ja konnotatiivisista koodeista. Näitä denotatiivisia koodeja ovat henkilönnimi sekä persoonapronomini, jolla henkilöön viitataan. Fokkema pitää erisnimeä tärkeänä henkilöhahmoon viittaavana elementtinä tekstissä ja sen funktion huomaa usein selvimmin silloin, kun se puuttuu. Erisnimi antaa hahmolle identiteetin. Konnotatiiviset koodit muodostuvat puolestaan erilaisista kirjallisista ja kulttuurisista tulkintakonventioista.

Henkilön puhe- joko keskustelu ääneen tai hiljaa mielessä voi ilmentää yhtä tai useampaa luonteenpiirrettä sekä sisällöltään että muodoltaan. Myös se, mitä henkilö sanoo toisesta voi luonnehtia sekä keskustelun kohdetta että puhujaa itseään. Ei pidä myöskään unohtaa tyyliä, jota henkilö puheissaan käyttää; tyyli ei paljasta vain henkilöhahmon sosiaalisia vaan myös yksilöllisiä ominaisuuksia (Rimmon-Keenan 1983, 83). Antin paatoksellisuus ja runsas draamaattisuus sanoissa, joita hänen kerronnassaan esiintyy, voidaan ajatella juuri tämänkaltaiseksi. Epäsuora henkilökuvaus voi perustua myös tilalliseen läheisyyteen: juuri tähän perustuu ulkoisen olemuksen ja ympäristön suhde. Henkilön siivoton asunto ei vain viittaa masennukseen vaan on myös sen tulos.

Henkilöhahmon ominaisuuksien kuvaus, oli se sitten suoraa, kuten Antin kertoma omasta musikaalisesta lahjakkuudestaan, tai epäsuoraa kuvausta, kertoo realistisessa kerronnassa aina myös jotain tekstin käsittelemistä teemoista, jopa siinä määrin, että teemojen voidaan sanoa artikuloituvan juuri romaanin henkilöiden kautta (Käkelä-Puumala 2003, 263). Juuri tämän vuoksi *Anna minun rakastaa enemmän* on hyvä esimerkki epäsuoran henkilökuvausten lisäksi siitä, kuinka henkilöhahmojen kautta pystytään välittämään viestejä kokonaisista teemoista, joita kirja käsittelee.

2.2 Henkilökuvaukseen kohdistunut kritiikki

Ns. realistisen näkemyksen kannattaja ajattelee henkilöitä ihmisten jäljitelminä ja suhtautuu heihin kuin ystäviin ja tuttuihin, vaikka nämä henkilöt onkin abstrahoitu tarkasteltavan teoksen verbaalisesta tekstuurista. Marvin Mudrickin (1961, 211) mukaan tämän lähestymistavan edustaja pohdiskelee henkilöiden tiedostamattomia motiiveja. Hän voi jopa rakentaa näille menneisyyden ja tulevaisuuden ohi sen, mitä teksti esittää. Tämä lähestymistapa helpottaa henkilöteorian konstruointia, koska se oikeuttaa jo olemassa olevien teorioiden siirron psykologiasta tai psykoanalyysistä kirjallisuusteoriaan (Rimmon-Keenan 1983,43–44).

Kun mimeettiset teoriat rinnastavat ihmiset ja henkilöhahmot, semioottiset teoriat hajottavat ne tekstuaalisuuteen. Kumpikin lähestymistapa hylkää viime kädessä henkilöhahmojen erityisyyden. Henkilöhahmoilla on kuitenkin tekstin ja tarinan kannalta omat merkityksensä. Tekstissä henkilöt ovat verbaalisen kokonaishahmon solmukohtia; tarinassa ne ovat (jo tarinan määritelmän mukaan) ei-verbaalisia (tai esiverbaalisia) abstraktioita, rakenteita (Rimmon-Keenan 1983, 44–45).

Kritiikkiä voidaan kohdistaa myös henkilökuvauksen liialliseen yhdistymiseen psykologian teorioihin. Moni haluaisi pitää teoriat erillään, mutta henkilökuvausta tutkittaessa ei voi kokonaan välttää psykologisten painopisteiden huomioimista. On toki eri näkökulmia, joilla henkilöhahmoa voidaan tarkastella. Jos tutkimukseen on valittu esimerkiksi näkökulmaksi tekstuaalinen, henkilöhahmoa tarkastellaan puhtaasti tekstin puitteissa, jolloin psykologisia ja mimeettisiä teorioita ei painoteta.

2.3 Epäluotettava kerronta

Lukijalle Itkosen kerrontatekniikka on haastavaa, sillä kumpikin romaanin kertojista on erilaisia ja luo jokaisella sanalla aina uuden ja erilaisen kuvan Suvista. Mutta kumpaankin ker-

rontaan liittyvät tietynlaiset tunnetasot, joita lukija vastaanottaa omien kokemuksiansa mukaisesti. Esimerkiksi lukijan on vaikea löytää samanlaista tunnetasoa, mitä on Leenan kerronnassa, koska häneen on vaikea samaistua jo iän ja erilaisen elämäntilanteen vuoksi. Tietenkin oletuksena, että lukija kuuluu edes jollakin tavoin samaan sukupolveen Antin kanssa. Antin kerronnan tunnetasoon on helpompi samaistua, mutta toisaalta sen lähempänä oleminen paljastaa rikkeitä, jotka läheltä näkee paremmin. Aluksi niitä ei huomaa, mutta yhtäkkiä ne ovatkin siinä silmien edessä.

Rimmon-Keenanin (1983, 127) mukaan kertoja on luotettava, jos lukijan oletetaan pitävän kertojan tapaa välittää tarinansa ja kommentoida sitä fiktiivisen totuuden arvovaltaisena esityksenä, epäluotettava on sen sijaan kertoja, jonka tapaa esittää tarinansa tai kommentoida sitä, on poikkeava tuosta arvovaltaisesta totuudesta. Mutta mistä lukija voi tietää, pitäisikö hänen ottaa kertojan esitys todesta vai ei? Näitä tunnusmerkkejä ovat:

- Kertojan tietämyksen rajoittuneisuus
- Asianosaisuus
- Arvomaailman kyseenalaistaminen. Kertojan moraalisia arvoja voi pitää kyseenalaisina, jos ne sotivat teoksen sisäistekijän arvoja vastaan. Ongelmallista on tietää mitä milloinkin ovat sisäistekijän arvot tai ”normit”. (Rimmon-Keenan 1983, 127).

Kertojan luotettavuus on yksi kerronnan kiinnostavimpia elementtejä. Epäluotettavan kertojan kerronta ”herättää” hyväuskoisen lukijan. Kun lukija on luottanut kertojan sanaan, ja yhtäkkiä tuleekin vastaan huijaus, olo on kuin petetyllä. Antti on juuri tällainen huijarikertaja. Mervi Kantokorpi on kirjoittanut kertojan luotettavuudesta kirjassa *Runousopin perusteet*

Epäluotettava kertoja saattaa olla tiedoiltaan rajoittunut, hän kertoo kenties oman etunsa perspektiivistä tai hänen arvomaailmansa on jollakin tavalla ongelmallinen.--- Vaikka kertoja ei näennäisesti tee virheitä kuvauksessaan (ei ole esimerkiksi epälooginen), niin silti lukijan vaikutelmaksi jää epäharmonia, jota kertoja tahallisesti tuottaa. Kenties juuri moraalin kysymysten alueella lukija kaikkein herkimmin reagoi kertojan epäluotettavuuteen: itse tarina-aines ja kertojan kerronta kulkevat epätahtiin. (Kantokorpi 1990,157).

Mitkä eri seikat sitten herättävät Antissa epäluotettavuutta? Antin kerronnassa esiintyy muistikuvia Suvista, jollaisia ei löydy toiselta kertojalta Leenalta. Leenan kertomuksissa Anttia ei juuri yhtä kertaa enempää mainita. Myös Antin vaimon, Elisan, ulkopuolisuus kaikkien tapahtumiin tuntuu rajoittavan Antin luotettavuutta kertojana. Aikani pohdittuani Antin epäluotettavuutta, löysin siitä myös vertauskuvallisuutta yhteiskunnan sairastumiseen. Epäluotettava kerronta on epäsuoraa kuvausta yhteiskunnasta, ajasta jossa ei voi tietää keneen luottaa. Tekstistä löytyy esimerkkejä, joissa identiteetin huijaus on merkki yhteiskunnan viallisuudesta, jossa sekoitetaan rahan voimalla faktat ja fiktiot, rakennetaan taiteilijoista tuotteita ja tehdään tähdistä oikeasta elämästä vieraantuneita narsisteja.

Se oli hankalaa, oikeastaan paljon pahempaa kuin olin kuvitellut. En käsittänyt miten hänen maailmankuvansa oli saattanut vääntyä niin mielikuvitukselliseen suuntaan. En tiennyt miten olisin selittänyt Suville, miten maailman oikeasti toimii. --- Onnelliset ihmiset ovat uskomattoman onnellisia, onnettomat käsittämättömän onnettomia. (Itkonen 2005, 292).

Yllä olevassa sitaatissa Antti toteaa Suvin maailmankuvan olevan harhainen, kuitenkin siinä tunnistaa Antin puhuvan oikeastaan itsestään. Onnellisuuslauseeseen on lukijan vaikea luottaa, kun vertaa Antin aiempiin puheisiin. Kuten yllä mainitsin, identiteetin huijauksen olevan merkki yhteiskunnan viallisuudesta, joka on tulkittavissa yllä olevasta sitaatista. Lukijalle välittyy Antista järkevän miehen kuvan, joka auttaa Suvin oikealle tielle. Antin maailmankuva on kuitenkin mustavalkoinen, johon lukijan on vaikea samaistua. Kirjailijan käyttämä kerrontatekniikka, jossa henkilökuvaus tapahtuu toisten kerronnan kautta, hämää lukijaa. Ilman nousee kysymys, millainen hänen maailmansa oikeasti on?

Epäluotettavan kerronnan voi toisaalta nähdä myös kuvauksena yksilöllisyydestä. Henkilön halusta olla oman maailmansa herra. Kertojalla on vapaus valita mitä hän kertoo ja mitä jättää paljastamatta, jolloin hän samalla säilyttää tietynlaisen etäisyyden. Antti antaa kerronnassaan yhteiskunnasta kuvan, jossa yksilöllisyydellä ei ole merkitystä, ainoastaan massaan sopeutuminen saa ihmisen tuntemaan kuuluvansa yhteiskuntaan. Lukija seilaa ajatusten välillä, huijaako Antti itseään vai muita, sillä aluksi Antin epäluotettavuutta kertojana ei huomaa. Hän kertoo lukijalle paikoin enemmän kuin Elisalle.

Antin puheissa esiintyy useamman kerran saksankielinen lause *Einmal ist keinmal*, joka on lainattu Milan Kunderan klassikosta *Olemisen sietämätön keveys*, jota koko Antin ja Suvlin bändi nuorempana luki. Lausahdus tarkoittaa karkeasti käännettynä ja Itkosen teoksen teemaan sovellettuna sitä, ettei kerran tehty asia oikeastaan merkitse mitään, ja koska ihminen elää vain yhden kerran, ei hänen kaikilla teoillaan ole loppujen lopuksi niin paljon merkitystä. Ei mikään ihme, että Antti kirjoittaa lauseen usein mustakantiseen vihkoonsa. Hän ei kestä elämäänsä, sillä se on turhapäiväistä, täysin kestämatöntä, jonka vuoksi hän pakenee omaa elämäänsä Summer Maplen elämään.

3 Antin identiteetin lähtökohta

3.1 The More Loving one

Ennen introa, romaanin alkua, löytyy amerikkalaisen W.H.Audenin (s.1907 - k.1973) runo *The More Loving One*

Looking up at the stars, I know quite well
That, for all they care, I can go to hell,
But on earth indifference is the least
We have to dread from man or beast.

How should we like it were stars to burn
With a passion for us we could not return?
If equal affection cannot be,
Let the more loving one be me.

Admirer as I think I am
Of stars that do not give a damn,
I cannot, now I see them, say
I missed one terribly all day.

Were all stars to disappear or die,
I should learn to look at an empty sky

And feel its total dark sublime,
Though this might take me a little time.

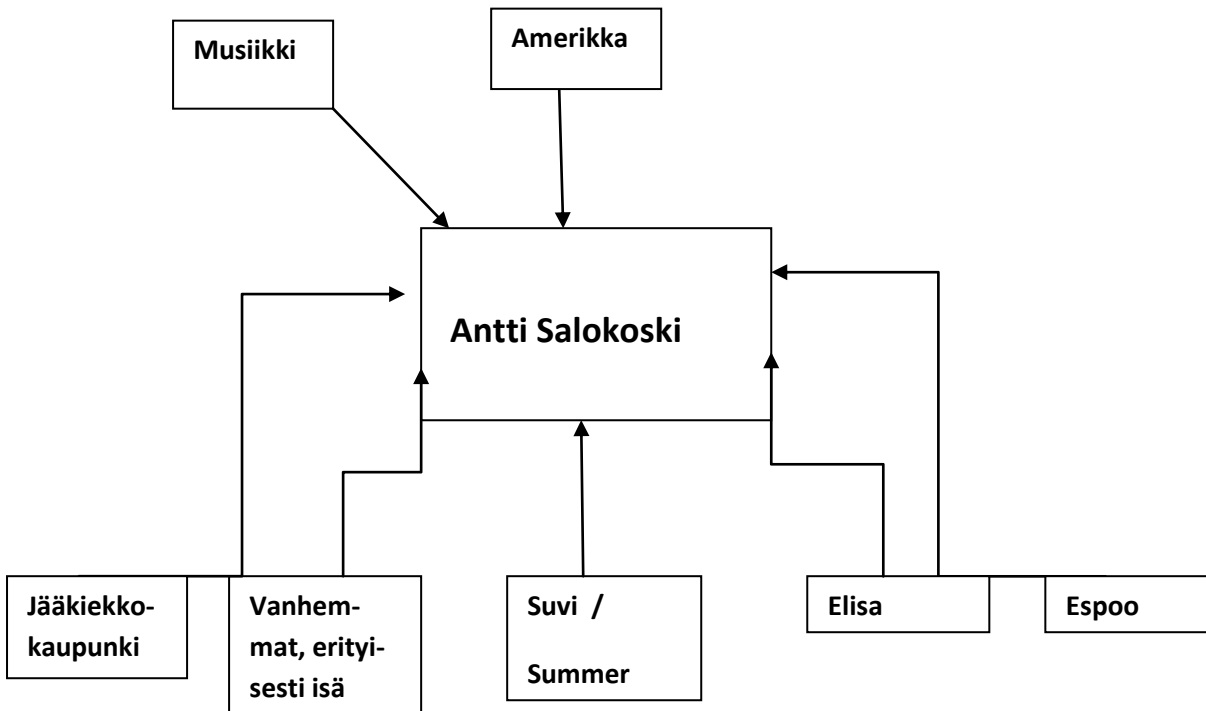
Runo on teknisesti hyvin perinteistä runotyyppiä edustava. Sillä on selkeä neljän säkeistön ja neljän säkeen kaava, jossa mukana on vieläpä loppusoinnut. Runon kieli on helposti ymmärrettävää. Aiheeltaan runo on sen sijaan modernimpi kuin ilmestymisajan kohta antaisi ymmärtää. Teemoiltaan se käsittelee tunnetuksi, tähdeksi haluamista, unelmien kadottamista. Teemat muistuttavat yllättävän paljon *Anna minun rakastaa enemmän* teemoja. Lukiessa runoa romaanin rinnalla, siitä avautuu uusia näkökulmia. Runoilija Auden oli yhdysvaltalainen modernisti, jonka runoissa on tietty yhteiskunnallinen vire. Runon julkaisu ajankohta, vuosi 1957, edustaa amerikkalaista filmi- ja rocktähteyden kulta-aikaa: James Deanin, Marilyn Monroen, Marlon Brandon ja Elviksen kaltaisten tähtien aikaa, jolle runo on satiirinen vastaus. Se ei niinkään kritisoi tähteyttä, vaan tähtien palvomiskulttia, joka jo tuohon aikaan oli aivan järjetöntä. Runo kommentoi *Anna minun rakastaa enemmän* tavoin popkulttuuria ja postmodernia ihmiskuvaa, kuten säkeet *Admirer as I think I am / Of stars that do not give a damn*, joissa Audenin runo kaikkein parhaiten kiteytyy, osoittavat.

Säkeet *If equal affection cannot be/ Let the more loving one be me* kiteyttää mielestäni sekä runon että teoksen teemat. Molemmissa teemoina ovat halu rakastaa sekä halun kohteena oleminen. Runon *minä* uskoo olevansa juuri se oikea parrasvalojen tuikkeeseen. Tunnelma runossa on jollain tavoin ahdistava. Siitä välittyy intohimon ja kateellisuuden sekoitus ja runon minässä on samaa kaksijakoisuutta kuin *Anna minun rakastaa enemmän* Antissakin. Runon kolmas säkeistö, kertoo tähteyden hetkellisyydestä. Kuinka yhtenä päivänä kukaan ei voisi välittää sinusta lainkaan ja taas toisena sinua kaivataan kipeästi koko päivä.

Runon nimellä ja romaanin nimellähän on jo selvä yhtäläisyys. Runossa on erityisesti kaksi säettä, jotka tuntuvat avaavan ovia teoksen analysointiin. Toisessa säkeistössä on säe *With a passion for us we could not return?* Siinä todennetaan tähden yleisölle jakama suunnaton rakkaus, mutta saako hän yleisöltä koskaan takaisin samanlaista intohimoa? Tähdet palavat loppuun, kun fanit janoavat vain lisää ja kun tähti jää yksin, etsitään uusi tähti, jonka loistos-

ta fanit elävät. Runon loppu on kuitenkin realistisuuteen viittaava. Viimeisessä säkeessä runon minä on pudonnut maanpinnalle, ymmärtänyt vihdoinkin omien unelmiensa rajallisuuden.

3.2 Identiteetti prosessina

Kuva 1. Kaavio Antin identiteetin palasista

Antti Salokoski, kotoisin jääkiekkokaupungista, asui isänsä kanssa ”*Olin avioerolapsi, joka kuunteli äitinsä jättämiä levyjä*” (Itkonen 2005. 25), erilainen nuori Pearl Jam-paitoineen, rikkinäisineen farkkuineen ja musiikkiharrastuksineen, opiskellut historiaa Helsingin yliopistossa, opettaja, vaimo Elisa ja koti Espoossa. Niin, ja ex-tyttöystävä Suvi Vaahtera alias Summer Maple. Antti on hahmo, jonka pystyy helposti näkemään edessään, jokaista ulkoista piirrettä myöten. Sisäinen minä vaatii kuitenkin auetakseen useamman avaimen ja kaikkien niiden osien tarkastelua, josta hänen identiteettinsä muodostuu.

Nämä edellä mainitut ovat kaikki asioita, jotka ovat vaikuttaneet ja yhä vaikuttavat Antin identiteettiin. Identiteettihän on jatkuva liikkuvassa oleva käsite, joten sen osat muuttuvat jatkuvasti. Kuten Stuart Hall identiteetti käsityksissään toteaa, identiteetti on jatkuva prosessi tila. Kaikella, mitä henkilö kokee elämässään ja mitä hänen ympärillään tapahtuu, on merkitystä identiteetille. Vaikka yksilön identiteetti, käsitys itsestä tai minuus, on hyvin subjektiivinen kokemus, muotoutuu identiteetti niissä sosiaalisissa kehyksissä, jotka yksilöä ympäröivät. Näillä on suuri merkitys siihen, millaisena yksilö ymmärtää itsensä. Ihminen tekee koko ajan havaintoja ympäristöstään ja liittää osan havainnoista osaksi identiteettiään, esimerkiksi vertailun kautta. Identiteetin osaksi hyväksytään ennen kaikkea elementtejä, joita muut ihmiset ja yhteiskunta vahvistavat toiminnallaan ja määrityksillään.

Kaaviossa olen tarkoituksella liittänyt viivalla yhteen jääkiekkokaupungin ja Antin vanhemmat sekä Elisan ja Espoon, sillä näillä on toisiinsa linkki, joka näkyy myös Antin identiteetissä.

Identiteetin muokkautuminen voi tapahtua myös erilaisten yksilön suorittamien irrallisten roolisuoritusten kautta. Antilla on neljä roolia, jotka hän on sisäistänyt osaksi identiteettiään. Näitä rooleja ovat muusikon rooli, rakastajan rooli, neron rooli ja keskiluokkaisen aviomiehen rooli. Rooleja Antti käyttää vuorottain tai samaan aikaan. Roolit ovat merkkejä, joilla hän pelaa elämässään. Vastapelaajina ovat usein hänen läheisensä. Suvi on tähti ja Antti taustavaikuttaja, muusa tai laulujen hän, niin kuin Antti itsensä mieltää. Antin tarinassa hänen ja Suvin rakkaudessa molemmat ovat vuoronperään roistoja ja sankareita. Poikaystävästä tulee tähden rakastaja, kitarateknikko, kodinhoitaja ja lapsen isä. Loppujen lopuksi hän on kuitenkin laiminlyöty mies ja pettäjä.

Minut vain on niin helppo unohtaa nyt kun Summer Maple on tähti ja Antti Salokoski pelkkä alaviite hänen ällistytävässä tarinassaan. (Itkonen 2005, 30).

Antti on nuori aikuinen, joka halveksii omaa sukupolveaan ja yhteiskuntaa, jossa elää. Hän inhoaa uutta musiikkia, Radio Novaa ja Hartwall Areenan konsertteja, espooista hienostolähiötä asuntolainoineen. Itkonen viljelee yhteiskunta kritiikkiä kuten Bush/Irakin-sotaan, globalisaatioon ja keskiluokkaisuuteen liittyvää kommentointia. Kritiikki on paikoin todella suoraa, toisaalta taas piilomerkityksellistä. Antin kerronnan tuoma epäluotettavuus tuo hyvin esiin Itkosen kuvauksen yhteiskunnan arvojen muuttumisesta lyhyessä ajassa. Täydellisellä totuudella ei ole enää merkitystä. Antti on monikerroksinen hahmo, joten ei häneen sovi täydellisesti Rimmon-Kenanin esittelemät (Rimmon-Kenan 1991,55.) allegoriset henkilöahmot, karikatyyrit ja tyypit- jaottelu, vaan hän on hahmona enemmänkin tyylielty, muttei todellakaan Hochmanin esittelemä yksinkertainen hahmo (Hochman 1985, 93–96).

4. Identiteetin rakentuminen

4.1 Epäsuora henkilökuvaus identiteetin kuvauksen keinona

Voidaan pohtia, onko epäsuora henkilökuvaus tekstissä tarkoituksellista, tietynlainen tehokeino vai tahaton, normaali osa luoda henkilökuvausta.

Antti aloittaa kertomuksensa siitä hetkestä kun kuulee Suvin kadonneen. Kerronnan rakenne kuitenkin muuttuu pian takaumiksi, joista aina palataan ”nykyhetkeen”. Aivan aluksi lukijalle paljastuu Antin olevan Suvin ex-mies, joka on nykyisin naimisissa ja elää tavallista elämää. Jo romaanin alkupuolelta välittyy myös kertojan raakojen sanavalintojen kautta tietynlainen tyytymättömyys yhteiskuntaan

Miljoona kertaa elämässään ihminen altistuu sille hirveälle rikokselle kunnes joulut viimein loppuvat ja ihminen saa kuolla. (Itkonen 2005, 20).

Kuten jo aiemmin *teoriaa epäsuorasta henkilökuvauksesta* luvussa totesin että epäsuoran henkilökuvauksen kautta päästään helposti käsiksi henkilön minuuteen ja identiteettiin. Itkosen yksi ominaisempia tapoja kuvata henkilöitä, on juuri epäsuoran kuvauksen kautta. Eräs

esimerkki tutkittavan teoksen tavasta kuvata henkilö epäsuorasti on alla oleva sitaatti, jossa pukeutumisella ja levyillä kerrotaan paljonkin kyseisestä henkilöstä.

Minulla oli luultavasti likainen Pearl Jam-t-paita, repaleiset Levikset ja harmaat villasukat. Yläkerrasta kuului pyörimään jäänyt levy: sataprosenttisen varmasti Dusty Springfieldin Dusty in Memphis. (Itkonen 2005, 25).

Tällä yllä olevalla kuvauksella Itkonen avaa hyvin nuoren Antin minää epäsuorasti. Antti pukeutuu grungemaisesti, kuten monet 1990-luvun angstiset teinipojat mutta musiikki on Nirvanan sijasta 1970-luvun naissoulia. Osana 1990-luvun popkulttuuria oli grunge-tyyli, joka ensisijaisesti tarkoittaa tietynlaista musiikkityyliä. Grunge on vaihtoehtorockin alalaji, joka kehittyi 1980-luvun lopulla Yhdysvalloissa Washingtonin osavaltiossa, erityisesti Seattlen alueella. Grunge sai paljon vaikutteista hardcore punkista, heavy metalista ja indie rockista. Grungen tunnusmerkeiksi mainitaan usein kitaran "likainen" soundi, raskas rummutus ja masennusta ilmentävät sanoitukset, jotka heijastelivat yhdysvaltalaisen "X-sukupolven" tuntemuksia. Tunnetuimpia grungen edustajia ovat yhtyeet Nirvana ja Pearl Jam. Grungemusiikin kuuntelijat pukeutuivat kauhtuneisiin isoihin flanellipaitoihin, rikkinäisiin farkkuihin, littaan astuneisiin tennareihin ja päässä roikkui likainen hiuspehko. (www.allmusic.com.)

Vaatteiden ja musiikin välityksellä saadaan aikaan nuoren miehen hapuileva identiteetti, joka yrittää olla sitä samaa nuorisomassaa kuin suurin osa muistakin mutta salaa kotona kuuntelee musiikkia, jota toiset hänen ikäisensä eivät huolisi stereoihinsa. Anttihan asuu vielä tässä vaiheessa isänsä kanssa ja levyt ovat jääneet äidiltä, joten Dustyt ja muut symboloivat myös puuttuvaa äitiä.

Kantokorpi mainitsee *Runousopin perusteissa* henkilön puheen ja ajattelun luonnollisesti ilmentävän niin ikään kuvattavaa persoonallisuutta. Tällöin paitsi ilmaisun sisältö, myös muoto viestivät henkilöstä (1990, 137). Antin kertojatyyli on Leenaan verrattuna paljon mahtipontisempi ja voimakkaampia sanavalintoja käyttävä, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

Toisen meistä oli lähdeittävä, me emme mahtuneet seiniemme sisään. (Itkonen 2005, 136). Antti kirjoittaa omaa tarinaansa Suvista mustakantiseen vihkoon. Siisti, päältä päin yksinkertainen, ei kuvioita ja kirkkaita värejä, mutta vihkon sisältö on todellinen Antti, monimutkainen ja kiemurainen.

Antti vähättelee itseään ja rypee itsesäällissä, kun kerronta keskittyy hänen ja Suvin suhteeseen. Musiikin sijaan Antti nostaa itsensä ylemmälle tasolle ja vähättelee Suvin musiikillista uraa, jos hän ei ole siinä itse mukana. Hän käyttää paljon ”ilman minua” ja ”minun ansiostani” -tyyppisiä painotuksia. Alla olevasta sitaatista käy hyvin esille epäsuoran henkilökuvauksen kautta Antin itsensä ylentäminen. Siinä hän ylentää itsensä jopa esiintymislavalla Suvin yläpuolelle, juuri hän aloittaa soittamisen, yleisö aloittaa hurraamisen. Tähti ei olekaan Summer Maple, vaan kitaristi.

Minun paikkani on Suvin oikealla puolella, kahdentuhannen ihmisen edessä: joka ikinen heistä taputtaa, kun asetun mikrofonin eteen ja sysään sen väkivaltaisesti tieltäni. En laula, laulaa en osaa; sen sijaan kytken piuhan kiinni ja isken D-duurin ilmaan. Nyt he jo huutavat, heidän jumalainen metelinsä ympäröi minut, enkä minä kaipaa esittelijä, minä vain soitan, tuijotan kenkiäni niin kuin kauan sitten teatterissa ja syöksyn suoraan Riches Undergroundin alkuriffiin. (Itkonen 2005, 240).

Kantokorpi muistuttaa myös, että varsinainen fyysinen ympäristö kuvaa niin ikään epäsuorasti henkilöitä (1990,137). Näitä edellä mainittuja fyysisiä ympäristöjä, joilla on Antin identiteetin kannalta merkitystä, ovat jääkiekkokaupunki, Helsinki Espoo-akseli ja New York. Kerronnassaan Antti suoraan halveksii jääkiekkokaupunkia, kaupunkia, jossa kaikki on keskikokoista ja tavallista. Suvin leikatessa hiuksensa lyhyeksi abivuotena, Antti pitää sitä positiivisena merkinä irtaantumisesta jääkiekkokaupungin normeista.

Hän sai minut tuntemaan hillitöntä ylpeyttä. Samaan aikaan toivoin ettei hän olisi tehnyt sitä, hävittänyt hiuksiaan, hylännyt koulutyönkasvojaan niin hätäisesti ja lopullisesti.

(Itkonen 2005, 36).

Jääkiekkokaupunkiin jääminen merkitsisi nuorelle Antille unelmien menetystä samalla tavoin kuin kolmekymppiselle Antille Espoo. Molemmat kaupungit ovat tavallisia ja keskiluokkaisia, juuri sellaisia jollainen hän ei haluaisi olla. Valitsemalla Antin hahmon realistisen puolen fyysiseksi ympäristöksi jääkiekkokaupungin ja Espoon kirjailija osoittaa Antin olevan pohjimmiltaan juuri se tavallinen ja keskiluokkainen kuin asuinympäristö voi vain osoittaa. Identiteettiinsä Antti on haalinut palasia myös näistä ympäristöistä. Eri asia on kuitenkin, ovatko ne palaset sosiaalisia painostuksia tai yhteiskunnan normeja vai Antin omia valintoja.

Jääkiekkokaupungissa kukaan ei voi muuttua kokonaan toiseksi, menneisyydestään ei pääse eroon millään. (Itkonen, 2005, 23).

Yllä oleva sitaatti toimii hyvin esimerkkinä jääkiekkokaupungin merkityksestä Antin identiteetille. Jääkiekkokaupunki on menneisyyttä niin kuin Suvikin, josta Antti ei pääse eroon. Asuinympäristöllä on ilman muuta merkitystä identiteetille, mutta suurempi merkitys on siellä elävillä ihmisillä. Tämä yllä oleva sitaatti, jossa Itkonen ennustaa lukijalle Antin tulevaisuuden, avaa jääkiekkokaupungin merkitystä henkilön identiteetille. Paikka ja tila ovat asioita, jotka jäävät henkilöön, eri muodoissa, vaikuttamaan minäkuvan prosessiin.

Itkonen on luonut jääkiekkokaupungista anonyymien, samaistumiskohteen mille tahansa muun kaupungin asukkaalle. Sen sijaan, että hän olisi kuvaillut tarkkoja yksityiskohtia, maisemat ovat yleismaailmallisia minkä tahansa muun pikkukaupungin kanssa. Sille, että Itkonen niin usein painottaa jääkiekkokaupunkia, on merkityksensä useammankin henkilön kuvauksen kannalta: Suvin viha kaupunkia kohtaan kertoo ihmisestä, joka haluaa vapautta ja jotain suurta elämässään, kun puolestaan jääkiekkokaupungin kuvaus on kuin Suvin isän Riston mieli. Jääkiekkokaupungin voi helposti tulkita symbolisesti vertauskuvaksi, mutta fyysisenä paikkana sillä on aina oma merkityksensä henkilönidentiteetille. Jos Antti eläisi ainoastaan jääkiekkokaupungissa, hänen identiteettinsä olisi varmasti toisenlainen. Tämän vuoksi fyysinen paikka, epäsuorana kuvauksena henkilöön, on tärkeä huomata.

New York sen sijaan kuuluu osaksi Antin muusikkoidentiteettiä. New York on hänelle ainoa paikka, jossa hän pystyy olemaan se rockmuusikko, nero, Summerin muusa jne. Tuo kaupunki tuntuu olevan hänelle yhtä fantasiaa mutta samaan aikaan hän tuntee pienimmätkin kadut ja tietää Bob Dylanin vanhat asunnot. Juuri näissä kohdissa kerronta saa lukijan tuntemaan pientä epävarmuutta kertojan luotettavuudesta.

4.1.1 Tehokeinona analogiat

Analogiat ovat tehokas keino epäsuorassa henkilökuvauksessa. Erilaiset analogiset rinnastukset rakentavat mielikuvien voimalla fiktiivisen henkilön. Henkilö voi saada tietynlaisen analogian esimerkiksi kuvauksen kohteen fyysisestä ympäristöstä, esimerkiksi vaatteista tai kampauksesta.

Analogiat voivat toteutua joko eksplisiittisesti tekstissä tai sitten ne ilmentävät van implisiittisesti ja edellyttävät lukijan päättelyä, analogisen suhteen keksimistä. Myös nimien analoginen suhde henkilöön on yksi mahdollisuus kuvastaa epäsuorasti henkilöahmoja. *Antti Salokoski* on tavallinen suomalainen nimi, joka ei herätä nimen kuulijassa sen kummempia mielikuvia, toisin kuin *Suvi Vaahtera* tai *Summer Maple*, joissa on ristiriitaa ja jotain assosiaatiota, joka tuo mieleen taiteilijan. *Summer Maple* nimen vierellä *Antti Salokoski* on harmaata taustaa, juuri sellaista, jollaiseksi Antti on Suviin nähden jäänyt. Myös Suvin nimen ristiriitaisuus sopii hyvin siihen ristiriitaisuuteen, minkä hänestä tuovat esille Antin ja Leenan kertomusten erilaisuus.

Analogiat voivat olla joko helposti havaittavissa tai niiden havaitseminen voi olla myös yllättävän hankalaa.

Analogioiden erilaisten mahdollisuuksien ja tapausten luetteleminen on mahdotonta.---Ne voivat hyvinkin jäädä meiltä ”huomaamatta”: emme välttämättä tule tietoisesti noukkineeksi

esiin lukemamme tekstin ja siitä rakentuneen henkilökuvan kaikkia analogisia vahvistuksia. Silti ne ovat ”vaikuttaneet” rakentamaamme henkilökuvan muotoutumiseen. Teksti on tehnyt salattua työtä.

(Kantokorpi 1990, 139).

Myös maisema saattaa muodostaa analogisen vahvistuksen tai kontrastin henkilölle. Esimerkiksi New York on analoginen vahvistus Antille, sillä se on sykkeeltään ja rauhattomuudellaan samanlainen valvoja. Toisaalta, kun Antti on New Yorkissa hänet valtaa kumma rauhallisuus, jota hän ei saavuta Suomessa, sillä täällä hänellä ei ole kuin kadotettuja haaveita, edes 11.9.2001 tapahtumat eivät murra New Yorkin taikaa ja joulun tuntuu paremmalta kuin koskaan ennen.

St.Lukes's Placella minä ja Suvi olimme kaksin ja kaukana sukulaisista, vapaina tuhoisista odotuksista ja tappavista perinteistä. Se oli mahtava joulun paras kaikista jouluistani. Kolme ruokakassia kulmadelistä, tekokuusi Bloomingdalesista, kahdenkymmenen dollarin koristeet katukauppiaalta – siinä kaikki mitä me tarvitsimme.

(Itkonen 2005, 219).

Puitteet ovat täysin suomalaisista perinteistä poikkeavat. Ne luovat Antin ja Suvin suhteelle vahvistavan analogian.

4.2 Taiteilijuus identiteettinä

Rockmusiikin voi luokitella taiteeksi siinä, missä klassisen musiikin ja sen tekeminen on taiteilijuutta samoin kuin muun taiteen tekeminen. Taide on kuitenkin aina luovaa toimintaa. Kuinka taiteilijuus ja taiteen tekeminen sitten näkyy teoksessa? Onko sillä vaikutuksia henkilön identiteettiin? *Anna minun rakastaa enemmän* voidaan pitää taitelijakertomuksena monella eri tavoin. Se sisältää kertomukset naistaitelijasta, taiteilijan lähipiiristä ja haaveesta tulla taitelijaksi, joka kuuluu Antin identiteettiin. Näin *Anna minun rakastaa enemmän* ottaa osaa taitelijamyyttiin.

Minä, Antti Salokoski, olen Summer Maplen laulujen hän. En ehkä ainoa, myönnettäköön, mutta varmasti pitkäaikaisin. Minä olin mukana 1996, minä olen mukana vuonna 2004. Liioittelen vain vähän kun sanon näin: olen läsnä kaikessa mitä Summer Maple on ikinä tehnyt.

En puhu nyt pelkästään sanoista, puhun musiikista. Minä autoin häntä löytämään äänensä. Minä ostin hänelle ensimmäisen kitaransa. Minä opetin hänet rakastamaan, todella rakastamaan musiikkia. --- Hänen laulujaan ei olisi ilman minua. Ilman minua hänellä ei olisi lauluja. Ilman minua hänellä ei olisi mitään. (Itkonen 200, 19).

Jo heti s. 19 Itkonen alkaa rakentaa Antin kuvitelmaa omasta ainutlaatuisuudestaan Suvin uran taustalla. Antti kertoo toimineensa Suville sekä opettajana että rakastajana musiikkiin. Tekstipätkässä minä-sanalla on voimakas asema. Sana toistetaan useasti, halutaan tehdä lukijalle heti selväksi, kuka Antti Salokoski on. Suvin tähteyteen nähden hän on tämän sitaatin taiteellinen sankari. Hän on toiminut niin opettajana kuin muusana Summer Maplen musiikille. Ne ovat rooleja, joita hän suhteessaan Suviin noudattaa. Virke *Minä, Antti Salokoski, olen Summer Maplen laulujen hän*, kiteyttää ehkä suurimman kysymyksen: kuka hän todella on? Laulujen hän on kuitenkin aina fiktiivinen henkilö, eli Antti on tällöin sekoitus faktaa ja fiktiota. Sitatissa Antti mainitsee myös, ettei ilman häntä olisi Summerin lauluja. Hän säveltää yhdessä Suvin kanssa kappaleita, mutta ennen kaikkea hän kokee olevansa taiteellinen inspiraatio.

Vaikka Antin asema musiikkiin nähden onkin pysyä taustavaikuttajana, silti hän on ottanut taiteilijuuden roolin osaksi identiteettiään. Hänen roolinsa on olla taitelijanero, jota ei arvosteta tarpeeksi. Taiteilijamyttiin on vahvasti kuulunut hullun neron leima, jota vasta postmodernismin aikana on yritetty hioa pois kulttuuristamme. Taiteilijaneron myytti on peräisin 1700- ja 1800-luvun nero-ihanteesta, joka oli erityisesti saksalaisessa romantiikassa keskeistä. Reijo Kupiaisen Filosofiseen N&N lehteen toimittaman Michelangelo artikkelin mukaan (2/95) taitelijaa pidettiin tuolloin lähes jumalallisena olentona, jonka kuului olla yleisön ulottumattomissa, aivan omissa sfääreissään, kärsiä ja luoda. Nerouden käsitteeseen kytkeytyy myös käsitys suuresta taiteilijasta, auteurista, poikkeuslahjakkuudesta, tähteydestä ja taiteilijaimagosta. Nerous on nähty toisaalta luonnonvoimana tai Jumalan lahjana, toisaalta yksilön ominaisuutena tai laatuna. Tähän taitelija tarvitsee yksinäisyyttä, jossa hänen lahjan-

sa puhkeavat kukkaan ja niitä voi harjoittaa. Kupiainen muistuttaa edelleen yksinäisyyteen liittyvästä melankolisuudesta, joka suurista taiteilijaineroista on aina havaittavissa. Moneen taiteilijaineroon kohdistuu yletön palvominen mutta usein myös yksin jääminen maineen ollessa katoavaista.

Parnasson päätoimittajan syyskuussa 2009 kirjoitetussa verkkoblogissa käsitellään kliseisiä taiteilijäkäsityksiä, jossa viitataan Erik Wahlströmin haastatteluun Suomen kuvalehdessä. Erik Wahlström uskoo taiteilijan persoonassa olevan aina jonkinlainen ”kitka, joka hiertää kun hiekanjyvä kengässä”. Wahlström sanoo voiman olevan negatiivinen: sisäinen ongelma, epäonnistuminen tai kärsimys. Hänen esimerkkinsä on pianistista. ”En usko, että ihminen, jolla on onnellinen lapsuus ja joka on onnellisesti naimisissa, viitsii harjoitella skaaloja kuutta tuntia päivässä.” Wahlströmin kommentti on helppo nähdä pelkkänä kliseenä ja ennakkoluuloja täyteen ahdettuna. Ei ihme, että ns. suuren yleisön käsitykset taiteilijoiden elämästä ovat kliseisiä, kun kliseitä ja ennakkoluuloja pesii myös taiteilijoiden mielissä.

Vaikka naistaiteilijoita on ollut iät ja ajat, on naisrockmuusikko silti kulttuurissamme melko tuore käsite. Oikeastaan vasta 1960- ja 1970-luvuilla, Janis Joplinin ja Marianne Faithfullin myötä, myös naispuolisia rockmuusikkoja ruvettiin arvostamaan. Kirjallisuudessa naisrockareita ei juuri ole ollut, sen vuoksi Summer Maple on poikkeus. Antin katkeroitumisella ja omistamisen tunteella Summerin uraa kohtaan, kirjailija haluaa muistuttaa, ettei naistaiteilijoiden asema ole helppo. Vaikka Antti myöntääkin Suvin lahjakkuuden, ei silti hänen mielestään Suvä olisi mitään ilman häntä. Jos kyseessä olisi miespuolinen muusikko, olisiko asetelma silti sama? Tai jos käännämme asetelman toisin päin? Taiteilijat puhuvat aina muusistaan, tässä tapauksessa Antti olettaa olevansa Suvin muusa, mutta muusan myyttikin on valmiiksi normalisoitu. Muusa on ainoastaan inspiraation lähde, josta taiteilija imee itseensä voiman tehdä taidetta. Muusan kuuluu olla taustalla, vaatimattomana, pyyteettömänä eikä etenkin vaatia itselleen neron saamaa kunnioitusta.

Usein taiteilijamyytin mukaisesti taiteilija on leimattu ”hulluksi neroksi”, joka ei kaipaa ympärilleen apujoukkoja ja jonka romahduksesta aina syntyy jotakin uutta. Tätäkin perinteistä käsitystä postmoderni taidekäsityksemme on muuttanut yhteisöllisempään suuntaan, joka näkyy myös Itkosen teoksessa. Kun Summer Maple tekee musiikkia, hän ei ole yksin pia-

nonsa kanssa, jossain hämärässä loukossa. Hänellä taustajoukkoja, manageri, oma bändi ja Antti, joka säveltää hänelle joitakin kappaleita. Kun Summer kokee romahtamisen, häneltä ei synny musiikkia.

Suvi pelkäsi menettäneensä luovuutensa, se oli hänen suurin huolensa. Kiertueella hän ei ollut kirjoittanut mitään, Please-levyn sävellyksistä oli kulunut jo kaksi vuotta. Suvi oli väsynyt, hämmentynyt äitiydestään, paljon pahemmin sekaisin Riston kuolemasta kuin uskalsi myöntää, ja tässä hankalassa tilanteessa hän halusi todistaa itselleen, että osasi yhä säveltää. Yksi laulu, yksikin onnistunut kappale – sen jälkeen hän edes hetkeksi olisi voinut laskea taakan harteiltaan ja hengähtää. (Itkonen 2005, 287).

Sitaatista on helppo tulkita Antin olevan aidosti huolissaan Suvin luovuuden tukkeutumisesta, mutta rivien välissä on havaittavissa jonkin asteista tyytyväisyyttä toisen epäonnesta. Hän melkeinpä korostaa Suvin väsymystä. Antti on valmis asettumaan pelastavan sankarin rooliin, jolla hän saisi tarvittavat kunnianosoitukset itselleen.

Taiteilijuuden identiteetti on Antille myös pakokeino unohtaa keskiluokkaisen elämän ympärät, jotka häntä ja hänen vaimoan Elisaa pyörittävät. Sen vuoksi hän kuvittelee itselleen taiteilijan roolin. Vaikka henkilön identiteetti koostuu useammasta eri osasta, ei taiteilijuus silti tunnu sopivan yhteen ”keskiluokkaiseen identiteettiin”, joka Elisan ja yhteiskunnan normien myötä yrittää pikkuhiljaa hivuttautua osaksi Antin identiteettiä. Muusikkona hän pakenee New Yorkiin, muusikkona hän on yhdessä toisten ”normeja pakenevien ” kanssa. Loppujen lopuksi kuitenkin ne suurimmatkaan taiteilijat, suurempien areenojen tähdet eivät halua olla muuta kuin niitä tavallisia ihmisiä. Antin halu olla suuri muusikko, ovat peilauksista sukupolvemme halusta tulla kuuluisiksi ja muistetuiksi. Aivan kuten graduni otsikkokin ” *olla hän, joka jotakin merkitsee* ” on varmasti eräs Itkosen kuvaaman sukupolven suurimpia unelmia. Ja jos yksi tavoittaa tuon unelman, kuuluu asiaan kateellisuus ja katkeroituminen omaa elämää kohtaan.

Antin taiteilija-identiteetti kehittyy samoin askelin kuin hänen kertomuksenaikin. Se kulkee kuin mukana matkalla. On eri taiteilijavaiheita sen mukaan, mikä elämänvaihe hänellä kul-

loinkin on menossa, hänen taiteilijuutensa ei siis ole koskaan stabiili, vaan muuttuva kuten identiteetti yleensäkin. Puhuttaessa Antin taiteilijuudesta on kuitenkin pidettävä mielessä sen aitous. Kyse on kuitenkin mielikuvitusidentiteetistä, jota Antti kertomuksineen pitää yllä. Jo epäluotettava kerronta-luvussa tuli esille Antin rooli epäluotettavana kertojana. Merkittävimpiä lukijan luottamusta rikkovia seikkoja tulee juuri Antin taiteilijakertomuksessa esiin. Lukijalle herää epäily hänen taidoistaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa.

Mielenkiintoista on myös pohtia sitä ajatusta, vaaditaanko taiteen tekemiseen jokin tietty identiteetti. Onko Suvilla sellainen, joka Antilta taiteen tekemiseen puuttuu? Kirjasta on vaikea päätellä onko Antti todella sittenkään niin lahjakas kuin antaa itse ymmärtää vai onko hänen rockmuusikkonsa ura jäänyt uupumaan vain koska häneltä puuttuvat tietyt edellytykset tai tietynlainen identiteetti taiteilijana olemiseen? Musiikki esittää kuitenkin hänen elämässään tärkeää roolia; hän arvostaa legendaarisia rock-muusikkoja ja pitää ”Idolstyyppisiä” – tähtiä yhteiskunnan oireina. Alla olevassa sitaatissa Antin kuuntelema Johnny Cash vertautuu yhteiskunnan tilaan. Se on oikeaa musiikkia, jota ei ole markkinavoimilla pilattu, jossa tunne täyttää koneella tehtyjen sävelien ontouden. Kummallista, että Antti kuuntelee kappaletta yksin eikä halua jakaa sen aiheuttamaa tunnetilaa Elisan kanssa, toisaalta sillä kirjailija voi haluta osoittaa Elisan kuulumattomuuden Antin siunattuun hetkeen.

Johnny Cash auttaa, Johnny Cashin Hurt. Kuulokkeilla, sillä on yö, Elisa nukkuu yhden ihonohuen gyproc-levyn takana. Raskaita huokauksia, liman rohinaa rikki raastetussa kurkussa. Eletyn elämän paino jokaisessa sävelessä, jokaisen sävelen välissä. Oikeaa, siunattua musiikkia. Lääkettä, lääkettä. (Itkonen 2005, 95).

Musiikki itsessään on rehellisin osa Antin identiteetistä. Asia, johon lukija pystyy luottamaan, sillä musiikin on helppo kuvitella aiheuttavan Antissa juuri tämäntyyppisiä tunnetiloja. Toki voidaan pohtia, miksi juuri muusikko on teoksessa taiteilijuuden laji. Voi olla, että kirjailijan omalla muusikkotaustalla on merkityksensä: halu kirjoittaa romaani rock-musiikista sekä pophistorian tunnettujen kappaleiden mainitseminen osaltaan koskettaa emotionaalisesti lukijaan.

Kuva, jonka Itkonen antaa rocktähden urasta on melkoisen tutun oloinen. Tietenkään harva kirjan lukija ei voi rocktähden kuvaan samaistua, jollei taustalla ole jonkinasteista taiteen tekemisen ja julkisuuden yhdistelmää, mutta tunnuspiirteet todelliseen rocktähteyteen ja julkisuuteen ovat helposti löydettävissä. Julkisuuskuva, jonka media tähdistä määrittelee, vaikuttaa osaltaan taiteilijan identiteettiin; vaikutukset voivat olla negatiivisia tai positiivisia, ottaen huomioon, minkälaisen kuvan media on luonut ja kuinka henkilö osaa ne vastaanottaa. Kun Antista ei anneta mediassa taiteentekijän kuvaa, harvoissa haastatteluissa hänen nimeään edes mainitaan, ei voi olla unohtamatta sen vaikutusta identiteettiin. Sen sijaan, että Antti olisi Summerin sijasta tähti, Itkosen tapa näyttää Antin identiteetin rinnalla rocktähden häikäisevää uraa ja elämää, on keino vahvistaa henkilökuvausta, epäsuorasti, näyttää kuinka taiteilijuus vaikuttaa identiteettiin. Antti on tämän perusteella kuten varmastikin moni meistä, rocktähden loistosta haaveileva persoona, jolle toisen menestys luo katkeruutta ja epäonni luo oman itsetunnon pönkitystä.

4.3 Rakkauden kautta määrittely

Että voi maata vuosikausia vierekkäin jonkun ihmisen kanssa, jakaa pelkonsa ja toiveensa suunnitelmansa; että tämä ihminen sittenkin yhtäkkiä lähtee ja kantaa tämän mukanaan. Että voi läpikotaisin tuntea toisen ihmisen ruumiin, todella tuntea niin kuin omistaisi; että tämä kyseinen ruumis nyt on tuhansien kilometrien päässä, ikuisesti kosketukseni ulottumattomissa. (Itkonen 2005,113).

Mitä merkitsee rakkaus Antin identiteetille? Rakentuuko identiteetti ilman intohimoista suhdetta toiseen? Teoksen nimi *Anna minun rakastaa enemmän* viittaa useampaan eri teoksen henkilöön ja sen voi ymmärtää monimerkityksellisesti, kuten jo aiemmin nimeä käsitellessäni mainitsin, mutta se myös kuvaa hyvin Antin tarvetta saada rakastaa enemmän, jotta hänen unelmansa toteutuisivat. Myös se minkälaisessa suhteessa ihminen toiseen elää, tuo omia vaikutuksia identiteettiin. Mikäli suhde on dramaattinen, kenties jopa ahdistava ja repivä, se voi jättää identiteettiin negatiivisia jälkiä, kun taas positiiviset kokemukset suhteessa jäävät identiteettiin elämään aina omalla tavallaan.

Usein määrittelemme identiteettimme toisten ja ihmissuhteiden kautta, jolloin identiteetti tulee helposti riippuvaiseksi toisesta henkilöstä. Antin ja Suvin suhde on Antin puolelta juuri tämänkaltainen riippuvaisuussuhde. Antti on kuin narkomaani, joka ei voi elää ilman huumetta, joka koostuu Suvista. Antti on omistushaluinen, mustasukkainen ja haluton jatkamaan elämää eron jälkeen. Aivan kuin hänestä olisi tullut katkera erakko, joka ei suo muiden elämään onnistumisia. Voisiko näissä Antin purkauksissa olla kuvausta itsekkyydestä, joka nuoria aikuisia vaivaa?

Ei Suvi voinut tehdä sitä, seistä vain yhtenä marraskuun iltana minun itsemurhayksiöni ovelta. Hänhän valloitti Amerikkaa, hän oli asettunut New Yorkiin – varmemmin kuin koskaan meidän välissämme oli valtameriä ja mantereita. Minun päiväni oli hänen yönsä, hänen iltansa minun aamuni, meillä ei ollut mitään yhteistä enää, ja siinä hän kuitenkin seiso. Jälleen kerran hän tulee luokseni kylmästä posket marraskuun kalpeina ja pyytää lämmintä; jälleen kerran hän, suureksi kasvanut Södergran-tyttö, sekoittaa pääni lausumalla runoja.

Sinä iltana, sinäkin iltana join yksin olutta sohvalla. Minun ainoa toiveeni oli nukahtaa edes hetkeksi, mitään muuta en sillä hetkellä maailmalta toivonut. Se oli sellainen syksy, sellainen marraskuu, ja kun ovikello vähän ennen puoltayötä soi, annoin sen soida. Joku häirikkö vain, yläkerran juoppo joka portaita kolutessaan oli horjahtanut päin ovea. Tv-lupatarkastaja, talonmies, vuorokaudenajasta erehtynyt mormoni, ja vasta kolmannella soitolla minä kävelin ovelle ja yritin ymmärtää mitä ovisilmästä näin.

Hän se oli, Suvi Vaahtera. Summer Maple, Suvi Vaahtera, tässä järjestyksessä.

En avannut ovea heti, halusin katsella häntä ensin. Kirkkaan punainen pipo, mustat saappaat, pitkä ruskea morkkatakki; hän todella oli saapunut New Yorkista keskelle synkintä Kalliota. Valo rappukäytävässä sammui, Suvi seiso pimeässä – tässä olemattomassa valossa hänen hahmonsa menetti ääriviivansa ja näytti hetken kokonaan katoavan.

(Itkonen 2005, 148–149).

Yllä olevassa sitaatissa Antti muistelee kertaa, jolloin Suvi tuli New Yorkista Helsingissä salaa käymään. Antti elää yksin asumiserossa vuokrayksiössä, eletään vuoden pimeintä aikaa. Antti käyttää asunnostaan nimitystä itsemurhayksiö, jo asunto kuvaa Antin sen hetkistä olotilaa, kuin myös kyseinen kuukausi. Antti elää yksinäistä ja masentunutta elämää. Luki-

jalle tulee olo, kuin Suvi olisi Antille valo pimeässä porttikäytävässä, tosin tämä liekki tuntuu palavan vaivalloisesti.

Amerikka on ajanut heidät erilleen, mutta silti “aikuiseksi kasvanut Södergran-tyttö” saa Suvin vaikuttamaan persoonalta, joka on yhä se haavoittuva runotyttö vahvan imagon sisällä, joka tulee eksyneen oloisena entisen rakkautensa luo. Tekstipätkässä Antti juo yksin olutta, sen sijaan että joisi viiniä tai viskiä. Olut sopii paremmin suomalaiselle nuorelle miehelle eikä saa myöskään Anttia näyttämään alkoholistilta. Se, että Antti antaa ovikellon soida, epäilee häiriköksi tai tv-lupatarkastajaksi kuvaa epäsuorasti sitä, miten Antti vähättelee koko senhetkistä elämäänsä; antaa olla, joku vain. Antti on lannistunut ja katkeroitunut.

Antti katselee ovisilmästä ensin Suvia, jolla on kirkkaan punainen pipo, mustat saappaat ja pitkä ruskea morkkatakki. Mustat saappaat ja pitkä morkkatakki tekevät Suvista boheemin rock-tähden, jonka kuitenkin rikkoo punainen pipo. Se pipo on muistutus jääkiekkokaupungista, runoja lukevasta työstä. Punainen väri toimii myös hälyttävänä viestinä; auta, tarvitsen sinua.

Olematon valo heijastaa sitä ja lähes olematonta suhdetta, joka heidän välillään on. Itse asiassa koko tämä valitsemani tekstipätkä kuvaa hyvin sitä mitä Antti sillä hetkellä Suvista ajattelee. Suvi on hänen ovensa takana, mutta hän ei silti halua laskea sisälle. Suvi muistuttaa liikaa Amerikasta, heidän välillään olevasta erosta, menneestä. Antti on vihainen, mutta kuitenkin silti samaan aikaan hyvillään siitä, että Suvi on tullut takaisin juuri hänen luokseen. Antti kokee, ettei saa tarpeeksi otetta Suvista ja tietää olevansa niskanpäällä sillä, ettei heti avaa ovea Suville.

Romaanissa rakkauden kohde on problematisoitu; se on yhtä saavuttamaton kuin taivaalla loistava tähti, silti kuitenkin niin tavallinen ja epätäydellinen. Suvi on Antille osa niitä saavuttamattomia unelmia, Elisa on este puolestaan unelmien toteutumiseksi. Rakkaus Suviin voidaan nähdä vertauskuvana rakkaudesta musiikkiin, jolloin nousee epäily siitä, kumpaa Antti rakastaakaan enemmän.

Antin hahmo voidaan nähdä myös vasten teoksen muita henkilöitä. Suvin hahmo on Antin identiteetille unelmakuva, jollainen hän itse haluaisi olla. Elisan, Antin isän ja tuttavien hahmot ovat hänen identiteetilleen vastakohtia. Eräs syy siihen, miksi hän niin voimakkaasti haluaa pitää tietyn välimatkan henkilöihin, jotka ovat hänen identiteettinsä vastakohtia, on varmastikin pelko. Pelkoa muuttua samanlaiseksi kuin yhteiskunnan esittämät normit ovat. Tällä kirjailija haluaa osoittaa, nyky-yhteiskunnan vaikeaksi paikaksi elää yksilölle, joka haluaisi olla yksin oman unelmaidentiteettinsä kanssa. Identiteettiä ympäröivät niin monenlaiset muut henkilöt ja persoonallisuudet, joiden merkityksiä henkilön identiteetille ei voi olla unohtamatta, jollei ole yksin tynnyrissä elänyt koko elämäänsä. Stuart Hallin (1999, 39) mukaan identiteetti ei kohoa niinkään meissä yksilöinä jo olevan identiteetin täyteydestä, vaan kokonaisuuden puutteesta, joka ”täyttyy” ulkopuoleltamme niiden tapojen kautta, joilla kuvittelemme toisten näkevän meidän. Sen lisäksi, että ”minäkuva” muodostuu ympärillä olevien kautta, myös oma käyttäytyminen peilautuu aina toisiin.

Elisa hahmona kuvaa erityisen hyvin postmodernin yhteiskunnan perusporvaria elämän tyyliä. Hänen Espoo-unelmansa ja cocktail-kutsunsa ovat peruskuvia tämän päivän nuorista rouvista. He ovat Antin kanssa niin eriparia kuin vain voivat olla ja rakkaus heidän välillään on riittävä, tämän vuoksi onkin helppo esittää kysymys, rakastaako Antti Elisaa. Onko heidän välisensä rakkaus molemminpuolista, ja jollei ole, voiko sen kautta määritellä itseään? Kirjan loppupuolella Antti esittää kaikkien vaiheiden jälkeen kysymyksen: ” *Yhden kerran jo sain Elisan takaisin, aionko menettää hänet uudelleen?* ” (Itkonen 2005, 326).

Antti on elänyt Elisan kanssa, varjona Suvi ja viimeisimpänä suhde opiskelijatyttöön. Sukupolvemme rakkauskäsitys, jota Antin naisuhteetkin kuvaavat, on hetkissä riippuvainen; eletään lyhyissä suhteissa, vaihdetaan rakkauden kohdetta nopeaan tahtiin, kierrätetään toisia kuin tavaroita ja ollaan heti luovuttamassa, kun pienikin vastoinkäyminen iskee. Tämä Antin esittämä kysymys toimii vastauksena tälle elämäntavalle mutta paljastaa Antin kaipaavan rinnalleen Elisan kaltaista naista. Hän tiedostaa, ettei olisi mitään ilman puolisoaan. Osa hänen identiteettiään katoaisi Elisan kautta. Tekstistä on havaittavissa tietty itsetietoisuus. Antille Elisassa on tärkeintä naisen riippuvaisuus hänestä kuin vastavuoroinen suhde. Seuraava sitaatti tuo hyvin esiin kertomuksen loppupuolen Antin, jossa hänen

minuutensa voimistuu toisen intohimosta häntä kohtaan. *Jos vain mitenkään* ilmaisu todistaa kuitenkin hänen edelleen heittäytyvän marttyyriksi.

”Enkä minä voi enkä halua hylätä ihmistä joka tarvitsee minua niin paljon kuin Elisa: jos vain mitenkään jaksan elää Espoossa hänen kanssaan, minä elän.” (Itkonen 2005, 324).

4.4 Mies-identiteetti

Identiteetin määräävin piirre on sukupuoli, ja niinpä myös moderni elämä jäsentyy sukupuolten suhteen. Samat käsitteet ovat merkinneet eri asiaa riippuen siitä, sovelletaanko niitä miehiin vai naisiin. Naiset ovat miehen mittareita, peili ja toiseus, sillä pitämällä nainen ”puhtaan” feminiinisenä jäi miehelle identiteetille enemmän tilaa (Mills 1993, 85). Tässä luvussa analysoin mies-sukupuolen vaikutusta Antin identiteettiin ja teoksen erilaisten mieskuvien esiintymisiä.

Maskuliininen subjekti hallitsee maailmaa. Tämä näkyy myös teoksen sukupuoli asetelmassa. Vaikka tähti on nainen, on hänen taustalla häärivänsä musiikkibisnes-maailma silti miehinen. Heteroseksuaalisessa diskurssissa miehet ovat aktiivisia toimijoita ja kerronnan keskuksia (Hearn 1992, 200–201). Tähän diskurssiin voidaan laskea kuuluvaksi myös *Anna minun rakastaa enemmän*.

Erilaisia mieshahmoja löytyy kolme; Antti, Suvin isä Risto sekä manageri Vic. Nämä kolme ovat selkeästi toisistaan erilaiset tyypit, joiden lomaan voidaan sijoittaa myös vähemmän esillä olevat miestyypit, kuten Antin isän, bändikaverit ja armeijatoverit. Antti on modernimiestyppi, jonka mieskuvasta voidaan löytää toki piirteitä aiempien sukupolvien miesmalleista mutta ennen kaikkea hänen kaltaisensa edustaa postmodernia mieshahmoa. Risto Vaahtera, Suvin isä, on seitsemänkymmentäluvun nuori, unelmansa myynyt virkamies, joka laman myötä on joutunut työttömäksi ja masentunut. Riston elämän tärkeimpiä asioita ovat perhe ja työ, jotka edustavat perinteisen miesmallin tyypillisiä tukijalkoja. Kun yksi näistä jaloista romahtaa, ei jäljelle tunnu enää jäävän mitään. Suvin saksalaismanageri Vic,

edustaa puolestaan päällisin puolin tosimities-mallia, joka raivokohtauksineen tuo mieleen aggressiivisen, alkukantaisen miestyypin. Hänen viileäkö suhtautumisensa Anttiin, kuvastaakin kenties vain suojelevaa isätyyppiä. Vic on itsenäinen mies, jolle raha tarjoaa tyydytyksen. Jos Risto edustaa 1970-luvun perinteistä perheenisä-mallia, on Vic 1980- ja 1990-luvun nousukaudelle jäänyt bisnesmies.

Kuinka Antin mies-identiteetti sitten sijoittuu näihin kahteen mies malliin?

Mielestäni Antin edustama mieskuva toimii vastakohtana yhteiskunnassa ja mediassa vallalla olevalle miesmallille. Jos vallalla olevia miesdiskursseja edustavat Risto ja Vic, voi Antin tunnistaa miehenä näistä ainakin osittain poikkeavana. Tuon diskurssin mukaan miehen kuuluisi olla samaan aikaan pehmeä ja kova, sekä hoitaa isyyttä että työtehtäviään kunnialla. Naisten keskuudessa ”täydellisen miehen” kuuluisi olla äärettömän suosittu. Tähän kuvaan Antti ei sovi. Mutta samaan aikaan moderni mies on eksyksissä, ei tiedä missä, hänen todellinen paikkansa on ja missä menee raja. Tähän vastaa myös kirjailija Antin identiteetin kuvauksella. Identiteetti on Antilta pieninä palasina ja itsensä asettaminen tietynlaiseen henkilökohtaiseen tilaan on hankalaa.

Antin mieskuvaan on vaikea nähdä isyyttä, jota Risto mallintaa. Toisaalta heissä molemmissa on löydettävissä yhteisiä piirteitäkin: Riston irtaantuminen läheisistään hänen kohdatessaan omien haaveidensa kariutumisen ja Antin hakeutuminen kauemmas Elisasta henkilökohtaisen kriisin myötä. Kumpikaan ei osaa antaa läheistensä auttaa, mikä on varmasti tyyppillistä perinteiselle suomalaiselle miehelle. Toki Antti kokee myös isyyden, mutta hän ei rakasta lasta perheen vuoksi vaan Suvin. Antin kertomuksista on havaittavissa, ettei lapsi esitä kovin suurta osaa hänen identiteettinsä kannalta. Esimerkiksi kun Suvi on kadonnut, hän ei ole ollenkaan huolissaan tyttärestään. Antin mieskuvassa on myös piirteitä Vicistä; halu menestyä ja julkisuuden ihailu ovat verrattavissa Vicin raakaan bisnesmaailmaan. Antti ei ehkä halua miljoonia, ainoastaan ihailua, kunniaa ja rakkautta. Jo teoksen alusta asti on havaittavissa Antin kateellisuus Suvin menestykselle.

Levyn kannessa on bändikuva, jossa Suvi on selvästi etualalla, minä hänen välittömässä läheisyydessään ja Samuli ja Toni taempana. Kukaan meistä ei ymmärtänyt huolestua siitä,

että kuva kiteytti täydellisesti sisäisen hierarkiamme. (Itkonen 2005, 76).

Millsin toteamus, että pitämällä nainen puhtaan feminiinisenä jää miehelle identiteetille enemmän tilaa, on myös havaittavissa tästä teoksesta. Kaikki Antin lähellä olevat naiset ovat kuvattu paikoin todella feminiinisesti; Suvlin pitkää tummaa tukkaa voidaan pitää äärimmäisen feminiinisenä piirteenä, samoin Elisan tapaa käyttää tiukkoja nahkahansikkaita tai Milla Rinteen vartaloa paljastavat farkut. Toki näin myös epäsuorasti välittyy Antin suhtautuminen naisiin myös seksuaalisesti, mutta sillä korostetaan myös päähenkilön maskuliinisuutta ja eroa henkilöiden välillä.

Teoksessa esiintyy erilaisia rooleja, joihin henkilöt voidaan liittää. Roolien kautta mies ottaa niin etäisyyttä vastakohtiinsa kuin myös samaistuu ihanteisiinsa. Samaistumisen kohde voidaan nähdä valittuna sankarina; teoksessa Antin sankari on Bob Dylan. Uutuus ja paremmuus jakavat miehiä eri leireihin myös sankareita valittaessa, mutta yleensä vain tietyn tyyppiset miehet ovat miehen silmissä ihailtavia sankareita. Tässäkin mielessä Antti on miehenä poikkeus, sillä Dylania ei voi pitää perinteisenä miesihanteena.

Miesten rooleja on tarkasteltu 2000-luvun tutkimuksissa paljolti miestutkimus-aineen tultua yliopistoon. Martti Puohiniemen ja Göte Nymanin teoksessa *Mies. Arvot, roolit ja tunteet*. (Espoo 2007) pohditaan miehen rooliin liittyviä merkityksiä.

Rooleihin liittyy samaan aikaan sekä myönteisiä että kielteisiä merkityksiä. Toisaalta roolit kuvaavat yhteiskunnallisesti merkityksellisiä tehtäviä ja niiden kantajia, toisaalta roolikäsitteistön käyttö vähättelee yksilön vapautta määrittää oma paikkansa yhteiskunnassa. Kun yksilön tunnustautuu tietyn roolin kantajaksi, hän samalla hyväksyy rooliin kohdistuvat kanssaihminen odotukset, koska jokaiseen rooliin liittyy joukko odotuksia, oikeuksia, velvollisuuksia ja käyttäytymistapoja.

(Puohiniemi & Nyman 2007, 63).

Miesten arvomaailmaan kuuluu, että mies tuo hänelle tärkeät arvot näkyviin niiden roolien kautta, joissa hän esiintyy (Puohiniemi & Nyman 2007, 59.) Tämän vuoksi myöskään

henkilön identiteettiä ei voi tarkastella ilman rooleja. Roolit ovat sosiaalisia ilmiöitä, eivät koskaan yhden yksilön ainutkertaisia ominaisuuksia. Jokainen ihminen tuo kantamaansa rooliin kuitenkin oman yksilöllisyytensä. Mies rooleja esiintyy aina yhtä monta kuin on miehiäkin, mutta yhteen mieheen mahtuu myös monta roolia.

Antin roolit ovat siis taiteilija, rakastaja, aviomies, isä ja opettaja. Nämä roolit ovat kaikki täynnä rooleihin kohdistuvia odotuksia, velvollisuuksia ja käyttäytymistapoja, joita hän omilla teoillaan rikkoo. Antin mieskuvalla on siis tärkeä osa hänen identiteettinsä kannalta. Karkaman mainitsema ”aito identiteetti” on mielestäni epäsopiva ilmaisu, sillä identiteetti on jatkuvassa muokkaustilassa oleva eikä ihmisellä ole yhtä pysyvää identiteettiä, jonka luo palata harhaillessaan. Toisaalta Antin palaaminen puolisonsa Elisan luo, voidaan nähdä ”aidon identiteetin ” luo palaamiseksi, muttei pysyväksi tilaksi. Korkeintaan sukupuolen voi nähdä pysyvänä identiteetin osana, tosin nykypäivänä tämänkin väitteen voi helposti kumota.

4.5 Bob Dylan

Antti rakastaa musiikkia yli kaiken, sehän jo melkein yhtä selvää kuin rakkaus ensi silmäyksellä Suviin. Toisinaan lukija vaistoa musiikin hänelle jopa rakkautta tärkeämmäksi. Antti pitää erityisesti amerikkalaisesta 1960- ja 1970-lukujen rockista ja folkista. Genren yksi tunnetuimmista ikoneista on Bob Dylan, jota Antti omalla tavallaan palvoo. Ei voi siis olla pysähtymättä myös Bob Dylanin kohdalla ja kysyä idolin vaikutusta päähenkilön identiteettiin.

Eläydyin Dylaniksi niin hyvin kuin pystyin. Kuvittelin, että olin 22 ja juuri äänittänyt toisen levyäni Columbialle; kuvittelin, että kainalossani oli vain eräs tyttö, yksi miljoonista mahdollisuuksistani. Laihduin kymmenen kiloa, annoin ryhtini valahtaa. Virne ilmestyi kasvoilleni; olin köyhän miehen Dylan. (Itkonen 2005, 265).

Jo aiemmin tutkimuksessani kerroin Antin luettelevan pitkin kirjaa erilaisia faktoja popmaailmasta ja siteeraavan rocklyriikoita eri elämän vaiheissaan. Kuitenkin Bob Dylan

esittää näistä ikoneista suurinta osaa, sillä New Yorkissa eräänä päivänä Antti järjestää Suville Bob Dylan-päivän, johon kuuluu kierroksia Dylanin kotikaduilla ja levynkannen kuvan lavastamista. Antti haluaa eläytyä Dylaniksi ja toivoo Suvin eläytyvän Dylanin tyttöystäväksi, mutta hermostuu, kun Suvi ei pysty täyttämään raskaana olevana hänen vaatimuksiaan eikä ottamaan ”tehtävää” tosissaan. Tämän päivän, Antin kertomuksen, voi nähdä jälleen epäsuorana kuvauksena Antin halusta olla jotain suurempaa kuin raskaana olevan rocktähten miesystävä. Antti on valinnut oman idolinsa, miespuolisen, johon vain hän pystyy samaistumaan, jotta voisi edes yhtenä päivänä jättää Summer Maple varjoonsa. *Köyhän miehen Dylan* ei onnistu kuitenkaan tehtävässään.

Idolit voidaan nähdä fanien keinoina toteuttaa unelmia ja haaveita, joita eivät pystyisi muuten koskaan elämään. Fanit eivät ehkä koskaan tapaa idoleitaan ja pääse samalle tasolle heidän kanssaan, mutta yrittämällä kopioida idolin elämää, fani tuottaa omia haaveitaan fantasian puolella. Tällainen on myös Antin Bob Dylan päivä.

Antin tarinassa on havaittavissa muitakin yhtäläisyyksiä idolinsa elämään; suuri rakkaus on laulujen takana, yhteiskuntaa tarkastellaan kriittisesti ja pakoin molemmat ovat väärinymmärrettyjä. Nämä ovat kuitenkin vain yhtäläisyyksiä, jotka eivät välttämättä ole idolilta kopioituja vaan intertekstuaalisuutta fiktion ja faktan välillä. Itkonen hyödyntää Antin tarinassa todellisen rocktähten elämän vaihteita, sillä erotuksella, että nämä vaiheet on liitetty henkilöön, josta ei tullut rocktähteä.

Anna minun rakastaa enemmän on esimerkki faniudesta, jossa fani imitoi idoliaan, kuvittelee olevansa kuin hän ja yrittää löytää omasta elämästään yhtäläisyyksiä idolinsa elämään, jotta omalla saisi myös omalle minälleen arvostusta. Tällä tavoin Antti antaa idolinsa vaikuttaa identiteettinsä, hän rakentaa omaa arvostustaan itseensä kohtaan Bob Dylania apuna käyttäen.

4.6 Yhteiskunnan vaikutus henkilön identiteettiin

Ihminen, joka hyppää oravanpyörästä, on hetken huikaisevan onnellinen. Vähän myöhemmin hän alkaa kaivata puolia, katsojia ja pyörän kiihvasta vääjäämätöntä liikettä.

(Itkonen 2005, 258).

Moni nuori aikuinen tuntee olonsa ahdistuneeksi kaikista niistä paineista ja odotuksista, joita yhteiskunta heille asettaa. Työskennellään uraputkessa uupuneina, kiirehditään muodostamaan perheitä, joissa rakkaus on ehtinyt loppua ennen kuin se alkoikaan ja vellotaan niissä ahdistuksen tunteissa yksin, kun ei ole varaa terapiaan tai aikaa ystäville. Surullista mutta nykypäivänä yhä useammin totta, sarkastisesti voisi sanoa yhteiskunnan tukevan tätä oravanpyörää verotulojen vuoksi.

Voiko enää olla oma itsensä, jos yhteiskunta pakottaa tiettyyn muottiin? Vai pystyykö normeja vastaan taistelemaan vai onko se yhtä turhaa kuin tuulimyllyjä vastaan? Itkonen on ottanut kantaa näihin teemoihin jokaisessa romaanissaan. *Myöhempien pyhien yhteyteen* teoksessa mormonipoika joutui punnitsemaan vapaan identiteettinsä ja uskontopaineiden välillä, *Kohti* romaanissa jokaisen perheen jäsenen kompassi sai uuden suunnan. *Anna minun rakastaa enemmän* kritisoi yhteiskuntaa mutta asettaa kysymyksen: onko yhteiskunnan vika, jos ihminen itse ei osaa lähteä oravanpyörästä pois kuin vasta pakotettuna kuten käy esimerkiksi Suville.

Antti on kulkenut elämässään pitkälti valmiita viittoja seuraten, kuin sokkona mutta silti haaveillut koko ajan suuremmasta ja elämästä, joka poikkeaisi massasta. Hänen identiteetistään voi tunnistaa yhteiskunnan asettaman painolastin, mutta samalla hän itse puhuu sitä vastaan. Hänen New Yorkin matkansa on oravanpyörästä poistumista mutta matkallaan törmäämänsä anarkisti ja amerikkalainen elämäntapa eivät päästä häntä irtaantumaan tutusta liikkeestä. Hänen kertomuksensa ja puheensa kritisoi yhteiskuntaa mutta teot tuntuvat jäävän vaatimattomiksi. Varmasti jokaisen on helppo tunnistaa hahmosta tuttuja piirteitä, juuri niitä, jotka meitä ärsyttävät, joista haluaisimme irtaantua. Matkustamisesta puhutaan irtaantumisena, mutta palaaminen on aina pyörään takaisin hyppäämistä. Pyörä pyörii vain. Teos osoittaa hyvin yhteiskunnan painostuksen yksilöön,

jolloin identiteetin vapaus onkin yhtäkkiä kyseenalaistettu. Myös postmodernin ajan luokkajako vie yksilöt yhä kauemmaksi toisistaan.

4.6.1 Kuviteltu kansallisuus

Identiteetti käsitteen yhteydessä puhutaan usein myös kansallisesta identiteetistä ja sen muutoksista yhteiskunnan muuttuessa. Kansakuntien rajat täytyy merkitä (kertoa) aina uudelleen, ja on tätä kautta kerronnallisena strategiana ambivalentti, jatkuvassa tilassa oleva, koska se rakentuu jatkuville samuuden ja eron sekä ihanteiden ja arkielämän jännitteille. On siis aivan rinnastettavissa päähenkilön identiteetin rakentumiseen. Kokonaisen kansan identiteetti ja yksittäisen ihmisen henkilökohtainen identiteetti muodostuvat samoin keinoin. Kansallisen yhtenäisyyden retoriikka rakentuu siis paradoksaalisesti eroille, mikä merkitsee, että kansakunta on perustaltaan epätäydellinen ja sisäisesti ristiriitainen projekti. Aivan kuin jokaisen identiteetti, joista suurempi kokonaisuus (kansakunta) muodostuu.

Tämä kansallinen projekti voidaan nähdä toki laajempaan kuin vain yksittäinen kansa, sekoittuvathan ja yhdistyväthän kansallisuudet tänä globaalina aikana. Tällä projektilla haluan viitata kansallisuuteen juuri diskursiivisesti tuotettuna ihanteena, joka on paitsi kiistelty ja hierarkisoiva, myös olennaisesti saavuttamaton. Juuri Andersonin tämä on mainitsema kuviteltu. Kuvittelemme itsellemme yhteiskunnallisen ”kansallisuusroolin”, jota pidämme yllä. Tätä projektia Itkosen romaani uudelleen tulkitsee ja tuottaa. Hän tuottaa uutta kansallisuusidentiteettiä, jossa itse kansallisuudella ei ole henkilökohtaiselle identiteetille merkitystä vaan ihminen luo oman kansallisen minänsä ympäri maailmaa erilaisista vaikutteista. Antikaan ei tunne olevansa juuri suomalainen, ei liioin amerikkalainen vaikka siellä viettääkin hetken elämästään. Toki erilaiset piirteet kertovat suomalaisuudesta mutta niillä ei ole itse henkilön identiteetin kannalta olennaista merkitystä. Samat yhteiskunnalliset ongelmat vaikuttavat maasta ja kansallisuudesta riippumatta. Ehkä kuvittelemme vain niiden vaikutuksen suuremmaksi. On kuitenkin hyvä muistaa pitää henkilökohtainen ja kansallinen identiteetti toisistaan erossa. Andersonin teoksen pääajatuksen voi liittää Itkosen teokseen ajatuksella: ” me kuvittelemme itsemme, me kuvittelemme toisemme”. Kulttuurinen identiteetti voidaan ymmärtää kahdella eri tavalla.

Näistä ensimmäinen määrittelee kulttuurisen identiteetin yhden, yhteisen kulttuurin, eräänlaisen kollektiivisen ja ”todellisen minän” kautta. Kulttuurisessa identiteetissä on toisaalta yhtä paljon myös kyse ”joksikin tulemisesta” kuin ”jonakin olemista”. Se kuuluu yhtä suuressa määrin tulevaisuuteen kuin menneisyyteen.

Myös Hall (1999, 53.) ottaa kantaa kansakunnan käsitteeseen. Hänen ajatuksensa on, että on olemassa kansakunnan kertomus sellaisena kuin sitä kerrotaan kansallisissa historioissa, kirjallisuuksissa, mediassa ja populaarikulttuurissa. Nämä tuottavat joukon kertomuksia, kuvia, maisemia, skenaarioita, historiallisia tapahtumia, kansallisia symboleja ja rituaaleja, jotka edustavat tai representoivat niitä yhteisiä kokemuksia, suruja, voittoja ja katastrofeja, jotka antavat kansakunnalle merkityksen. Hallin ajatus on pitkälti samankaltainen kuin Andersoninkin. Liitettyä tämän näkökulman henkilökohtaiseen identiteettiin, voidaan nähdä kansakunnan merkitys henkilölle, jonka oma elämä ei koostu näistä edellä mainituista yhteisistä representointi tavoista, joita hän ei myöskään halua ottaa vastaan, täysin mitättömänä. Toki taideteos, esittää myös aina sen hetkisiä kansakunnan representoita ja tälle ajalle tyypillistä on sekä kansakunnan häivyttäminen globaalimman ajattelun tieltä että myös kansakunnan ajoittainen nostaminen jalustalle tietyin väliajoin.

Gloobalisuudella voidaan nähdä olevan myös omat haasteensa identiteetille, lähinnä kulttuurisen identiteetin käsitykselle.

Hall on luetellut kolme eri globaalisuuden haastetta identiteetille:

- Kansalliset identiteetit rapautuvat kulttuurisen homogenisoitumisen ja ”globaalien postmodernin” seurauksena.
- Kansalliset ja muut ”paikalliset” tai rajalliset identiteetit vahvistuvat globalisaatioon kohdistuvan vastarinnan seurauksena.
- Kansalliset identiteetit ovat rappeutumassa, mutta uudet, hybridit identiteetit ovat ottamassa niiden paikan.

(Hall 1999, 58).

Kansallisen identiteetin rapautuminen ja sen uudelleen muokkautuminen ovat yhä

näkyvämmiin teemana taiteessa. Teemassa puhutaan sekä sosiaalisesta ryhmästä että yksilöstä, jolloin siihen kohdistuvalla keskustelulla on valtava merkitys. *Anna minun rakastaa enemmän* näyttää kansallisen identiteetin muutoksen; teoksessa sekä Antilla että Suvilla molemmilla on Hallin määrittelemät hybridi identiteetit. Heidän identiteetille kansallisuudella ei ole enää entisenlaisensa merkityksensä, sillä he asuvat ulkomailla ja sen sijaan, että kunnioittaisivat kansalaisuuttaan, he ainakin osaksi halveksivat suomalaisuutta, mikä on ristiriidassa Hallin käyttämän rajallinen identiteetti-käsitteen kanssa.

5. Yhteiskunnallinen aspekti teoksessa *Anna minun rakastaa enemmän*

5.1 Päähenkilön pirstoutunut minäkuva sukupolvensa peilinä

Mitä tämä hetki meistä kertoo? Antaako se meistä tuleville sukupolville positiivisen kuva, ansaitsemme heidän arvostuksen vai olemmeko tuomittuja onnettomina kulkemaan? Jokainen aika on aina eläjiensä näköinen, sellaisena aikamme näemme miksi sen teemme. Vai muokkaako aika sittenkin meistä tällaisia?

Palataanpa tämän luvun otsikkoon: *päähenkilön pirstoutunut minäkuva sukupolvensa peilinä*. Otsikossa on oletus, että tarkasteltava teos on nimenomaan sukupolviromaani. Oletusta voi pitää outona siinä mielessä, ettei kirjasta kirjoitetuissa kritiikeissä ole juuri painotettu teoksen sukupolvi-teemaa, johtuen mitä luultavimmin teoksen kahdesta erikäisestä kertojasta. Sen sijaan henkilökuvauksesta on löydetty yhteyksiä kirjailijan omaan sukupolveen ja Itkosesta puhuttaessa, usein mainitaan hänen olevan yksi oman sukupolvensa tulkki, unohtaen samalla, että kirjailijalla on mahdollisuus tarkastella myös muitakin kuin omaa sukupolveaan. Toinen oletus on, että päähenkilön minäkuva heijastaa sukupolvea johon hän kuuluu. Oletukselle saa todisteen palauttamalla mieleen yhteiskunnan ja muiden henkilöiden merkityksen identiteetille. Sukupolvi käsitettä voi pitää identiteetin päällä olevana suojana, jonka alle monen minäkuvan on asettaa, aivan kuin sukupolvi käsite antaisi jotakin identiteetistä anteeksi.

Sukupolvi on käsite, johon lasketaan kuuluvaksi tiettyyn ikäryhmään kuuluvat ja samaan aikaan elävien ihmisten jälkeläiset, jotka voidaan laskea noin 30 vuoden ajanjakson sisään. Sukupolvi-sana käytetään usein puhuttaessa usein tietystä ryhmästä ihmisiä, jotka ovat eläneet jotakin tiettyä aikaa tai edustavat tiettyä ikäryhmää (sodan jälkeen syntynyt sukupolvi, x-sukupolvi, pullamössö-sukupolvi).

X-sukupolvi on sana, jonka tarkoitus on kuvata 1980-luvulla nuoruuttaan elänyttä ja 1980- ja 1990-luvuilla aikuistunutta sukupolvea. Käsite on peräisin kanadalaisen kirjailijan Douglas Couplandin kirjasta *Tuntematon sukupolvi (Generation X: Tales for an Accelerated Culture)*. Antti Salokoski on liian nuori kuuluakseen sukupolveen X, sillä X-sukupolveen kuuluvat vuosina 1964–1978 syntyneet ikäluokat, eli ne ikäluokat, joiden opiskeluihin tai työelämään astuminen osuu 1990-luvun vaihteeseen osuneeseen lamaan. Sen sijaan Antin voi katsoa kuuluvan Y-sukupolveen, käsitteeseen, joka on X-sukupolvesta seuraava. Y-sukupolvi on Millennium-sukupolvi, joka ottaa vastuuta itsestään, toimii ja ajattelee globaalisti, verkostoituu – ja jolla on suuria odotuksia elämältään. Tämän niin sanotun kolmekymppisten sukupolven sanotaan olevan myös tasapuolinen ja oikeudenmukainen, mikä ei ehkä tule juuri teoksen päähenkilössä esiin. Sen sijaan tällä sukupolvella ei ole yhtenäisiä kasvoja, aatetta eikä lippua, mikä paistaa myös Itkosen romaanista kuin myös muista saman sukupolven tekijöiden tuotoksista. Tätä samaista 20- ja 30-vuotiaiden sukupolvea voi myös kutsua unelmasukupolveksi, sillä perinteiset tavoitteet eivät heille enää riitä.

Näitä pari-kolmekymppisiä ei kiinnosta hyväpalkkainen ammatti, ei vakituinen työpaikka, status, perhe, omakotitalo, farmariauto ja kultainen noutaja. Heille ei riitä hyvinvointivaltion määrittelemät normit, sillä heidän mielestään aina voi saada enemmän. He haluavat toteuttaa unelmansa. Yhteiskunta on yksilöllistynyt. Entiset perinteiset arvot, perhekeskeisyys ja yhteisöllisyys ovat menettäneet merkitystään. Itsensä toteuttaminen ja omien yksilöllisten tavoitteiden merkitys taas on korostunut. Tämä sukupolvi on myös aiempaa väsyneempi ja stressaantuneempi yhteiskunnan asettamien erilaisten vaatimuksen vuoksi. Postmoderniin aikaan on lyönyt leimansa tavoitteellisuus; sen sijaan, että tärkeintä olisi vain olla tyytyväinen siihen mitä on, nuoret aikuiset tavoittelevat uusia unelmia toisten perään. Antti

Salokoskelle ei riitä peruselämä, kun puolestaan Suvi, joka on jo tavoittanut unelmansa, kaipaa sitä mitä Antilla jo on.

Itkonen representoi Antin sukupolvea hyödyntäen henkilöhahmoissa ja yhteiskunnan piirteitä luetellessaan sukupolvelle ominaisia piirteitä kuten alla oleva sitaatti osoittaa, jossa Antti arvio puolisonsa ystävättären elämää.

Hän haluaa kirjoittaa kirjan, hänestä tuntuu että hän voisi. Hän haluaa palata yliopistoon, opiskella uuden ammatin humanistisen, luovan. Hän on taitava käsistään, hän haluaa tehdä kippoja ja kuppeja, kaupata niitä joulumyyjäisissä Vanhalla. Hän haluaa unohtaa itsensä, matkustaa vuodeksi vapaaehtoistyöhön Intiaan, Afrikkaan, Tiibetiin. Ja tämän kaiken hän toki voisi tehdä, tekisikin, ellei hän toisaalta tarvitsisi rahaa, hän näet pukeutuu hyvin, asuu Töölössä, on tulossa eräs matka, talvimatka poikaystävänsä kanssa, dinkku-pariskunta, jälleen yksi, ja niin hän pysyy hyvin tylsässä hyvin palkatussa paskatyössään, nämä ovat siis hänen sanojaan, eivät minun. Ei tämä ole totta, ei tällaista porukkaa voi olla. (Itkonen 2005, 248).

Sinänsä Antti toimii henkilöhahmona vastakritiikkinä omalle sukupolvelleen, sillä hän ajattelee omaa sukupolveaan kohtaan erittäin kriittisesti, kuten seuraavassa sitaatissa. Sitiaatti tuo myös sanojensa voimakkuuden vuoksi hyvin esiin Antin kerronnallisuuden mahtailevuuden.

Minä en kestä, en kestä enää. Mikä kirous kuulua tähän sukupolveen, tähän surkeaan laumaan! (Itkonen 2005, 248).

Jos mennään teoksen juurille, unelma-teemaan, huomataan kuinka paljon yhtäläisyyksiä onkaan Antilla sekä unelmiin hukkuneella sukupolvella. Edelliset sukupolvet ovat ottaneet virheistä opikseen tai kasvaneet realistisemmassa yhteiskunnassa, mutta tämä parikolmekymppisten sukupolvi vaihtaa unelmasta toiseen, sillä harvoin niistä edes yksikään toteutuu.

Meidän unelmamme taas Saara, meidän unelmamme eivät ikinä toteudu emmekä me ikinä lakkaa unelmoimasta. Todellisuus ei ole meidän vahvin puolemmme. Meidän unelmamme

tekevät meistä sairaita (Itkonen 2005, 250).

Anna minun rakastaa enemmän sisältää kaikki Y-sukupolven tunnusmerkit ja peilaa aikaa, jota elämme. Sen kritisoi mutta näytä vanhempien sukupolvea yhtään sen parempana. Kumpikin sukupolvi tekee omana aikanaan virheitä. Teos on myös oivallinen esimerkki, erityisesti kahden eri-ikäisen kertojan ansiosta. Antin monologit ovat raivokasta analyysia sukupolvesta, joka kadehtii vanhempiensa työntäyteistä, päämäärien saattamaa elämää mutta samaan aikaan haikailee pätkätöistä ja taiteellisesta vapaudesta. Suvin äiti Leena edustaa sukupolvea, joka ei ole ikinä haaveillut muusta kuin omasta kodista ja joka kaiken tavoittelun jälkeen huomaa jääneensä tavaroiden kanssa yksin.

6. Yhteenveto

Teoksen päähenkilöä tarkasteltaessa ulkokuori ei vielä merkitse paljoakaan, sillä päästäkseen henkilön sisäiseen maailmaan, minuuteen, on suunnattava identiteetin pariin. Tutkimuksessani tarkastelin aluksi *Anna minun rakastaa enemmän* teoksen päähenkilön Antin identiteetin lähtökohtia, niitä jotka voidaan päätellä hänestä ns. ensi esittelyn jälkeen. Näitä lähtökohtia olivat muun muassa asuinympäristö, puoliso ja ammatti.

Tärkein tutkimuskysymys painottui kirjailijan eri tapoihin tuoda henkilön identiteetti esille. Juha Itkonen avaa päähenkilönsä ”minäkuvaa” epäsuoran henkilökuvauksen ja analogioiden kautta. Näitä edellä mainittuja hyödyntäen kirjailija ei suoraan paljasta, minkälainen persoona on kyseessä vaan antaa lukijalle vapauden lukea niin sanotusta rivien välistä sekä lukija voi hyödyntää omaa arvomaailmaansa ja oppimiaan asioita tulkitessaan henkilöitä. Lähemmässä henkilön identiteetin tarkastelussa merkityksensä saivat niin taiteilijuus, ihmissuhteet, sukupuoli, idolin ja yhteiskunnan vaikutukset identiteettiin. Yhä voimakkaammin on selvää, että identiteetti ei ole kellään valmiina syntyessään eikä myöskään staattisessa tilassa oleva, vaan kuten Hill sanoo, jatkuva prosessi. Teoksen henkilön identiteetti ei voi olla koskaan täysin valmis paketti, jonka lukija näkisi heti ensi

silmäyksellä. Teoksen henkilön analysoiminen on myös avannut suhdetta henkilön merkitykselle tarinaan. Ilman henkilöä, ei olisi tarinaa.

Niin ennen kuin tämän tutkimuksen aikana, aivan kuin kulttuurissamme leijuisi ”identiteettihuuma”, joka juontaa juurensa yhteiskunnan muutoksista. Ajatus siitä, että ihmisiä olisi alkanut nyt vasta kiinnostaa oma minuus ja identiteetti, tuntuu absurdilta, sillä aihehan on ikiaikainen, niin kauan kuin on ollut kulttuuria, on myös ollut kyseisen teeman ympärille rakennettu taidetta ja keskustelua. Toki voidaan liittää aihe kiinteämmin postmoderniin aikaamme, jossa minuuden tuntemuksella tuntuu olevan yhä suurempi merkitys.

Yhteiskunta vaikuttaa aina taiteen tekemiseen; se vaikuttaa niin kirjailijaan itseensä, jota kautta näkyy valmiissa teoksessa. Teos taas vaikuttaa kokijaan, joka muokkaa omaa identiteettiään niin taiteen kuin yhteiskunnan kautta. Ei pidä myöskään unohtaa yhtä tärkeimmistä tutkimukseni kysymyksistä, voiko yksittäisen ihmisen identiteetti kuvata koko yhteiskunnan tilaa? Voi, kun on kyse fiktiivisestä henkilöstä keskeltä taideteosta, sillä kuten edellä totesin, taide heijastaa aina kulttuurista identiteettiämme.

Toivon, että mahdollisimman moni lukija seuraavan kerran jotakin teosta lukiessaan pohtisi, kuka tuo päähenkilö todella on, mistä hänen minuutensa koostuu ja mitä hän minusta kertoo, sillä aina lukiessaan oppii samalla jotakin itsestään. Ei minunkaan identiteettini ole valmis eikä koskaan valmiiksi tule, mutta jotain olen oppinut tämänkin teoksen kautta itsestäni, jos ei muuta niin osaan ainakin hahmottaa kaikki ne osa alueet, jotka minun identiteettiini vaikuttavat. Ehkäpä Juha Itkonen on laittanut kirjansa henkilöihin palan meistä jokaista, sillä jotakin tuttua Antissa on.

Lähdeluettelo

Tutkimuskohde:

Itkonen, Juha.(2005) *Anna Minun rakastaa enemmän*. Helsinki: Teos

Sekundäärilähteet:

Anderson, Benedict. (2007) *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino

Anttila, Jorma. (2007) *Kansallinen identiteetti ja suomalaisiksi samaistuminen*. Helsinki: Helsingin yliopisto

Efland, Arthur D. ect. (1996) *Postmodern Art Education*. Virginia: Reston

Hall, Stuart .(1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino

Hearn, Jeff. (1992) *Men in the Public Eye. The Construction and Deconstruction of Public Men and Public Patriarchies*. London, New York : Routledge,

Heiskala, Risto. (1993) *Modernisuus ja intersemioottinen tila* . Teoksessa Seppälä, Tuomas (toim.). *Historian alku. Historiafilosofia, aatehistoria ja maailmanhistoria*. Helsinki: Tutkijaliitto, 43-44

Hornby, Nick. (1996) *Uskollinen äänentoisto* Helsinki: WSOY

Hosiaislouma, Yrjö. (2003) *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY

Inglis, Fred. (1981) *The promise of happiness. Value and Meaning in children's fiction.* Cambridge: Cambridge University press

Lahikainen, Johanna. (2000) *Miten ihmeessä sinä nappasit hänet - epävarma subjekti ja morsiammuuden kertomus* teoksessa Kaarto, Tomi ja Kekki, Lassi (toim.) 2000. *Subjektia rakentamassa – tutkielmia minuudesta teksteissä*, Turku: Turun yliopisto

Karkama, Pertti. (1994) *Kirjallisuus ja nykyaika. Suomalaisen sanataiteen teemoja ja trendssejä.* Helsinki: SKS

Koistinen, Tero ect. (toim.). 1995. *Kirjoituksia populaari- ja massakulttuurista. Kirjallisuuden ja kulttuurin tutkimuksia- Studies in literature and Culture.* Joensuu: Joensuun yliopisto

Koskela, Lasse. (1997) *Lukijan ABC-kirja - johdatus kirjallisuuden nykäteorioihin ja kirjallisuudentutkimuksen suuntauksiin* Helsinki: SKS

Kupiainen (toim.) 1995. *Taiteilijaelämäkertoja Giottosta Michelangeloon* N&N aikauslehti 2/95 http://www.netn.fi/295/netn_295_kirja6.html viitattu 14.11.2009

Käkelä-Puumala, Tiina.(2003) *Persoona, funktio, teksti – henkilöhahmojen tutkimuksesta* Teoksessa. Alanko, Outi (toim.). *Kirjallisuuden tutkimuksen peruskäsitteitä.* Helsinki: SKS

Lyytikäinen, Pirjo.(2003) *Romaanihenkilön muodonmuutoksia – Kuusi kirjoitusta henkilökuvauksesta.* Helsinki: SKS

Mills, Sara. (1993) *Discourses of difference. An analysis of woman's travel writing and colonialism.* London, New York: Routledge

Nevala, Marja-Liisa. (2008) Tuntematon sotilas täytti odotukseni loistavasti. Teatterilehti 3/2008 <http://www.teatterilehti.fi/17-paajohtaja-maria-liisa-nevala-%E2%80%9Dtuntematon-sotilas-taytti-odotukseni-loistavasti%E2%80%9D/> viitattu 12.12.2009

Papinniemi, Jarmo. *Kliseitä taiteilijoista* <http://www.parnasso.fi/index.php?itemid=313> viitattu 13.11.2009

Pihlajaniemi, Anna & Riihivaara, Katja. (2008) *Kotimaisia nykykertoja 7*. Helsinki: BTJ Kustannus

Puohiniemi Martti & Nyman Göte. (2007) *Mies. Arvot, roolit ja tunteet*. Espoo: Limor kustannus

Puoskari, Ensio (toim.). (1995) *Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Tampere: Vastapaino

Rautio, Pertti ja Saastamoinen, Mikko (toim.) (2006) *Minuus ja identiteetti- Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. Tampere: Tampereen yliopisto

Rimmon-Kenan, Shlomith. (1991) *Kertomuksen poetiikka*. Helsinki: SKS

Röyhkä, Kauko. (2003) *Miss Farkku Suomi*. Helsinki: Like

Sederholm, Helena. (2000) *Tämäkö taidetta?* Helsinki: WSOY

